

Suvi Turunen

MAAHANMUUTTAJALAPSEN KOHTAAMINEN PÄIVÄKODIN HENKILÖSTÖN NÄKÖKULMASTA

Sosiaali- ja terveysala
2014

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Suvi Turunen
Opinnäytetyön nimi	Maahanmuuttajalapsen kohtaaminen päiväkodin henkilöstön näkökulmasta
Vuosi	2014
Kieli	suomi
Sivumäärä	50 + 4 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa tilannetta Sotkamon ja Vaasan päiväkotien maahanmuuttajalasten ja –perheiden kanssa tehtävästä työstä sekä saada päiväkotien henkilökunta pohtimaan omia mahdollisia ennakkoluulojaan, vahvuuksiaan ja heikkouksiaan. Tarkoituksena oli saada selville myös millaisia neuvoja ja toimintatapoja Sotkamossa kaivataan maahanmuuttajatyöhön ja millaisia neuvoja ja toimintatapoja Vaasan päiväkotit voi antaa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu erilaisista laeista, jotka luovat pohjan varhaiskasvatustyölle päiväkodissa sekä monikulttuurisuudesta, maahanmuuton eri näkökulmista sekä käsitteistä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselylomakkeita, jotka lähetettiin Sotkamon kolmeen päiväkotiin sekä Vaasan Ristinummen päiväkotiin. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa on käytetty teoriaa interkulttuurisesta kompetenssista, jota mm. Heini Paavola ja Mirja-Tytti Talib ovat käsitelleet kirjassaan Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa.

Tutkimuksen vastauksista ilmeni eroavaisuudet kokemuksesta maahanmuuttajaperheen kanssa tehtävästä työstä Sotkamon päiväkotien sekä Vaasan päiväkodin välillä. Toisaalta kummankin kunnan päiväkotien henkilöstö puhui samoista asioista vastatessaan kysymyksiin. Tutkimuksen mukaan haastateltaville on tärkeää saada koulutusta maahanmuuttajatyöhön liittyen. Myös jo aiemmin saadut kokemukset, tiedon jako työntekijöiden kesken sekä oma henkilökohtainen ja ammatillinen asennoituminen nostettiin esille.

ABSTRACT

Author	Suvi Turunen
Title	Encountering an Immigrant Child from Kindergarten Staff's Point of View
Year	2014
Language	Finnish
Pages	50 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The aim of this bachelor's thesis is to find out what the situation with immigrant children and families in kindergartens in Sotkamo and Vaasa is and to get the staff to think about their own possible preconceptions, strengths and weaknesses. A further purpose was to find out what kind of advice and methods are needed with work with immigrants and how the kindergarten in Vaasa can help with this.

The theoretical framework of this bachelor's thesis deals with the laws that create the basis for early childhood education. Also multiculturalism and different approaches and concepts related to immigration are dealt with. The material was collected with questionnaires that were sent to three kindergartens in Sotkamo and to Ristinummi kindergarten in Vaasa. This study is qualitative. The theory about intercultural competence has been used in this study. Among others Heini Paavola and Mirja-Tytti Talib have written about this topic.

The results show that there are differences in how the immigrant families and work with them are experienced in kindergartens in Sotkamo and Vaasa. On the other hand the same things are emphasized in both kindergartens. The results show that the respondents need more training and education about work with immigrants. Other things that were mentioned by the respondents include previous experiences, sharing information and own, personal and professional attitude towards working with immigrants.

Keywords	Multiculturalism, immigration, early childhood education
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 MAAHANMUUTTAMINEN	7
2.1 Kotouttaminen	9
2.1.1 Perheen kotouttaminen.....	9
2.1.2 Lapsen kotoutuminen.....	11
2.1.3 Akkulturaatio	13
3 MONIKULTTUURISUUS JA LEIKKI	18
3.1 Interkulttuurinen kompetenssi	18
3.2 Interkulttuurinen osaaminen	19
3.3 Leikki.....	20
3.3.1 Kulttuurin vaikutus leikkiin	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
4.1 Tutkimusmenetelmä	24
4.2 Aineiston keruumenetelmä	24
5 AINEISTON ANALYYSI.....	26
5.1 Sotkamon päiväkodin henkilökunnan ajatuksia maahanmuuttajalapsen saapumisesta päiväkotiryhmään	26
5.1.1 Positiiviset ilmaisut	27
5.1.2 Negatiiviset ilmaisut	29
5.1.3 Millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään?	32
5.1.4 Päiväkodin henkilökunnan valmius vastaanottaa maahanmuuttajalapsi päiväkotiryhmään olemassa olevilla tiedoilla ja taidoilla	37
5.2 Vaasan Ristinummen päiväkodin henkilökunnanohjeita maahanmuuttajalapsen vastaanottamiseen	39
5.2.1 Millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista?.....	42

5.2.2 Mistä olet saanut sen tiedon ja osaamisen, joka mahdollistaa työskentelyn maahanmuuttajalasten ja – perheiden kanssa?	44
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
7 POHDINTA	49
LÄHTEET	50

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Olisitko valmis ottamaan maahanmuuttajalapsen ryhmääsi olemassa olevilla tiedoilla ja taidoilla	S. 39
Taulukko 1.	Sotkamon päiväkotien henkilökunnan ajatuksia maahanmuuttajalapsen saapumisesta heidän päiväkotiryhmäänsä	S. 27
Taulukko 2.	Sotkamon päiväkotien henkilökunnan vastausten positiiviset teemat	S. 28
Taulukko 3.	Sotkamon päiväkotien henkilökunnan vastausten negatiiviset teemat	S. 30
Taulukko 4.	Tieto tai osaaminen, joka edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään/Sotkamo	S. 33
Taulukko 5.	Ristinummen päiväkodin henkilökunnan ohjeita maahanmuuttajalapsen vastaanottamiseen	S. 40
Taulukko 6.	Tieto tai osaaminen, joka edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään/Ristinummen päiväkoti	S. 43
Taulukko 7.	Mistä Ristinummen päiväkoti on saanut tiedon ja osaamisen työskentelyyn maahanmuuttajien kanssa	S. 45

LIITELUETTELO

LIITE 1. Tutkimuslupa Vaasan varhaiskasvatusjohtajalta

LIITE 2. Tutkimuslupa Sotkamon varhaiskasvatuspäälliköltä

LIITE 3. Kyselylomake Vaasan Ristinummen päiväkodin henkilökunnalle

LIITE 4. Kyselylomake Sotkamon Leivolan, Satuvakan ja Tiilikankaan päiväkotien henkilökunnalle

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee päiväkodissa työskentelyä maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä kanssa. Pyrin hahmottamaan kartoituksen avulla, millaista tietoa ja taitoa maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävästä työstä on jo saatavilla, sekä millaista tukea, tietoa ja taitoa vielä tarvitaan. Laadin kyselylomakkeet kahteen kuntaan, Sotkamoon ja Vaasaan. Sotkamon kolmelta päiväkodilta kysyin millaisia tietoja ja taitoja heiltä vielä puuttuu sekä millaisia ajatuksia heillä heräisi, jos saisivat kuulla ryhmäänsä tulevan maahanmuuttajalapsen. Vaasan Ristinummen päiväkodilta kysyin millaisia tietoja ja taitoja heillä on, sekä mistä nämä tiedot ja taidot on saatu. Sotkamon päiväkodeilla on kokemusta maahanmuuttajalapsista ja heidän perheistään, jotka ovat tulleet lähinnä Venäjältä sekä Itä-Euroopasta ja Vaasan Ristinummen päiväkodissa on maahanmuuttajalapsia monista eri maista ja niin eri uskontokunnat kuin eri mantereetkin ovat edustettuina. Toivoin saavani monipuolisia vastauksia ja vastaukset Sotkamon päiväkodeilta sekä Vaasan Ristinummen päiväkodilta tukevatkin toisiaan ja toivon työni kantavan hedelmää erityisesti päiväkodin henkilökunnalle itselleen.

Valitsin aiheekseni maahanmuuttajalapset perheineen, koska olen kiinnostunut muista kulttuureista sekä työstä lasten kanssa. Olen suorittanut kaksi opintoihini kuuluvaa harjoittelua Länsi-Afrikassa, Ghanassa jossa vietetyistä kuukausista sain arvokkaita työvälineitä sekä kokemuksia tulevaisuuteeni sekä kasvattajana että ihmisenä.

Olen opiskelujeni ohessa saanut myös kartuttaa työkokemustani tehdessä kesätöitä sekä sijaisuuksia eri päiväkodeissa Vaasassa. Muistan erityisesti erään kokemuksen maahanmuuttajalapsen kanssa, ollessani lastentarhanopettajan sijaisena perjantaisin puolen vuoden ajan. Lapsi oli ollut ryhmässä noin kuukauden ajan ja itki kovin päivälevon aikaan, joten hän nukutettiin eri huoneeseen kuin muut. Lapsi vain itki ja itki ja tarjouduin menemään huoneeseen vuorostani lapsen luokse. Menin ja koetin ensin rauhoitella häntä silittelemällä hänen selkäänsä ja päätänsä. Koska se ei auttanut millään lailla, otin hänet syliini lähelleni ja keinuttelin. Lapsi

rauhoitui ja nukahti. Nostin hänet takaisin omaan sänkyynsä nukkumaan ja palatessani kahvipöytään muut työntekijät kysyivät mitä oikein oli tapahtunut. Kerroin tapahtumat ja että kenties lapsi on tottunut, kun hänen äitinsä on kantanut häntä selässään kangasliinassa ja koki läheisyyden, sydämen sykkeen sekä keinuttelun turvalliseksi. Muistan erään työntekijän tokaisseen: ”No ei meillä täällä ole resursseja kannella jokaista selässä ja muuta!” Ei tarvitse ollakaan, mutta nimenomaan tarvitsisi muistaa ottaa huomioon asioita jotka toisaalla ovat erilailla kuin meillä. Myöhemmin lapsen äiti kysyi myös tulkin avulla miksi poika nukkuu eri huoneessa kuin muut ja kertoi pojan itsensäkin ihmetelleen sitä kotona. Ja kun hänet siirrettiin muiden kanssa samaan huoneeseen, hän oli ensimmäisenä nukahtavien lasten joukossa. Joskus ne ovat ne pienet asiat ja teot, jotka merkitsevät.

Tehdessä opinnäytetyötäni, huomasin että tällaiselle työlle on myös kysyntää. Vaikka tietoa on paljon, kentällä kaivataan käytännön kokemuksia, taitoa sekä toimintatapoja tehdä työtä erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Mielestäni tällainen tietojen kartoittaminen sekä niiden jakaminen edesauttavat kasvattajien työtä ja antavat tukea sekä vastauksia. Opinnäytetyötäni on mahdollista jatkaa, esimerkiksi kokoamalla jonkinlaisen perehdyttämiskansion maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävään työhön. Tällainen kansio voisi sisältää käytännön esimerkkejä ja toimintatapoja sekä –malleja päiväkotiin sekä tietoa eri kulttuureista. Toivon, että pystyn kokoamaan opinnäytetyöhöni tärkeitä asioita jatkoa varten sekä eritoten avaamaan joitain solmuja monikulttuuriseen työhön liittyen.

2 MAAHANMUUTTAMINEN

Maahanmuuttaja on maasta toiseen muuttava henkilö, joka elää väliaikaisesti tai pysyvästi maassa, jossa hän ei ole syntynyt, mutta johon hän on luonut sosiaalisia siteitä (Paavola & Talib 2000, 30). Ihminen joutuu kohtaamaan elämänsä aikana monenlaista rasismia, maahanmuuttaja luultavasti valtaväestöä enemmän ja useammin. Maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka kuvaa pakolaisia, turvapaikanhakijoita, siirtolaisia ja paluumuuttajia. (Maahanmuuttovirasto 2010.) On tärkeää avata myös käsitettä rasismi maahanmuuton yhteydessä.

Pakolainen. Pakolainen on henkilö, jolla on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisstatuksen saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai UNHCR eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu toteaa jonkun henkilön olevan statuksen kriteerit täyttävä. (Maahanmuuttovirasto 2010.) Suomeen ensimmäiset pakolaiset saapuivat 1917-1922 Venäjän vallankumouksen takia. 1970-luvun alussa Chilestä saapui poliittisia maanpakolaisia, mutta suurin osa chileläisistä palasi kotimaahansa hallinnon muututtua 1990-luvun alussa. Ensimmäiset sata vietnamilaista kiintiöpakolaista Suomi vastaanotti vuonna 1979. Entisen Jugoslavian alueelta saapui vuosina 1990-1999 mm. serbit, albaanit, bosnian muslimit ja kroaatit. Somalian sisällissodan aiheuttaman suuren pakolaisaallon seurauksena Suomeen saapuivat ensimmäiset poliittiset pakolaiset Neuvostoliiton kautta vuonna 1990. (Paavola & Talib 2000, 30-31.)

Turvapaikanhakija. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee oleskeluoikeutta ja suojelua vieraasta valtiosta. Suomessa kyseistä oikeutta voi hakea heti rajalle saavuttuaan tai maahantulon jälkeen poliisilta. Suomessa maahanmuuttovirasto käsittelee turvapaikkahakemuksia. Turvapaikanhakija voi saada pakolaisstatuksen henkilökohtaisen vainon tai oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella, mikäli henkilöä uhkaa epäinhimillinen kohtelu kotimaassaan. Henkilö voi saada oleskeluluvan humanitaarisen suojelun perusteella. Hakemusten käsittely voi kestää vuosia, joiden aikana turvapaikanhakija asuu vastaanottokeskuksessa tai

vaihtoehtoisesti esimerkiksi sukulaistensa luona, jolloin hän on itse vastuussa asuinkustannuksista. Henkilö on vapaa liikkumaan Suomessa sekä oikeutettu opiskeluun ja tietyin ehdoin myös työntekoon. Mikäli henkilöllisyyspaperit ovat mukana ja kunnossa, on turvapaikanhakija oikeutettu tekemään työtä kolmen kuukauden maassaolon jälkeen, ilman henkilöllisyyspapereita työt saa aloittaa kuuden kuukauden jälkeen siitä kun hakemus on jätetty. Turvapaikanhakija ei kuitenkaan ole oikeutettu esimerkiksi opintotukeen. (Pakolaisneuvonta ry 2014.) Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanottamisesta 19 §:ssä kerrotaan näin: ”Turvapaikanhakijoiden vastaanottona järjestetään tilapäinen majoitus, toimeentulotuki, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turvaaminen sekä työ- ja opintotoimintaa. Vastaanoton muusta järjestämisestä voidaan säätää asetuksella.” (L 493/1999.)

Siirtolainen. Siirtolainen on maahanmuuttaja, joka muuttaa maahan pysyvässä tarkoituksessa hankkiakseen sieltä toimeentulonsa. Siirtolainen voi olla maahanmuuttaja tai maastamuuttaja. (Teichmann 2002, 5.) Henkilöä, jonka vanhemmista vähintään toinen on syntynyt ulkomailla mutta itse syntyy uudessa maassa, voidaan kutsua toisen polven siirtolaiseksi. Myöskin henkilöitä, jotka ovat syntyneet ulkomailla ja tulleet maahan varhaislapsuudessaan, voidaan kutsua käsitteellä toisen polven siirtolainen. (Liebkind 1994, 10-11. ; Paavola & Talib 2000, 32.)

Paluumuuttaja. Käsite paluumuuttaja tarkoittaa ulkosuomalaista, joka palaa asumaan Suomeen. Käsitettä sovelletaan Suomessa entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin, sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin, joilla on suomalainen syntyperä, kuten inkerinsuomalaisiin. Ulkomaan kansalaisella katsotaan olevan suomalainen syntyperä, mikäli hän on ollut Suomen kansalainen tai ainakin toinen hänen vanhemmistaan tai yksi hänen isovanhemmistaan on tai on ollut Suomen kansalainen. (Maahanmuuttovirasto 2010. ; Paavola & Talib 2000, 30.)

Rasismi. Rasismi eli rotusyrjintä tarkoittaa, että ihmistä kohdellaan eriarvoisesti väitetyt rotuluonteet ja siihen liittyvien fyysisten piirteiden erilaisuudella. Rasismi

on myös toimintatapoja ja yhteiskunnallisia rakenteita, jotka johtavat edellä mainittuihin eriarvoisuuksiin. Jotkut tutkijat ovat sanoneet rasistisen aatteen yleisimmäksi muodoksi kulttuurisen rasismien, joka on noussut toisen maailmansodan jälkeen. Se perustelee etnisten ryhmien eriarvoisuutta näiden kulttuurisilla eroilla, joita ovat mm. yleiset etniset stereotyyppit ja ennakkoluulot. (Lepola & Villa 2007, 111–112; 183 ; Paavola & Talib 2000, 31.) Yhdenvertaisuuslaissa selitetään lain tarkoitusta sekä lain valvontaa 1§:ssä sekä 11§:ssä: ”Tämän lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaa kuuluvissa syrjintätilanteissa. Etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kieltoa muutoin kuin työsuhteessa ja julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valvovat vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta siten kuin vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta annetussa laissa (660/2001) säädetään.” (L 21/2004.)

2.1 Kotouttaminen

Käsite kotouttaminen tarkoittaa, että maahanmuuttajat osallistuvat yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä, joilla on samat oikeudet esim. kunnan ja valtion palveluiden käyttöön kuin valtaväestöllä, sama koskee myös velvollisuuksia. Kotouttamisen haasteena on rakentaa monikulttuurinen yhteiskunta, jossa ihmisiä kohdellaan eri tavoin heidän tarpeidensa mukaisesti. Kotouttamisessa täytyy siis ottaa huomioon eri ryhmien erityiset tarpeet. Tämä merkitsee vähemmistöjen erityistarpeiden huomioon ottamista mm. työelämässä ja koulutuksessa. (Pitkänen & Kouki 1999, 55–56. ; Paavola & Talib 2000, 29.)

2.1.1 Perheen kotouttaminen

Tilastokeskuksen määrittelyn mukaan maahanmuuttajaperhe on perhe, jossa ainakin toinen puolisoista tai perheen ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Kuten kaikki perheet, myös maahanmuuttajaperheet ovat erilaisia eri äidinkielineen, maahantulosityineen sekä koulutus- ja ammatillisine taustoineen. Eikä samastakaan maasta muuttaneita voida kategorisoida yhdeksi

kulttuuriryhmäksi helposti. Yhdistävänä tekijänä voidaan pitää yhden tai kummankin vanhemman kokemuksia maahanmuutosta ja kotoutumisesta sekä niiden mahdollisista vaikutuksista perheen elämään. (Alitolppa-Niitamo & Söderling & Fågel 2005, 9.)

Perheen pysyessä tarpeeksi eheänä sekä toimivana maahanmuuttoon liittyvistä suurista ja nopeista muutoksista huolimatta, voi se toimia tärkeimpänä resurssina maahanmuuttajalle kotoutumisprosessissa. Usein perheen rakenne ja sosiaaliset verkostot muuttuvat maahanmuuton myötä. Perheenjäsenten välinen eritahtinen kotoutuminen muuttaa tai jopa vääristää heidän välisiä vuorovaikutus- ja valtasuhteita. Esimerkiksi mikäli toinen puolisoista on saapunut maahan aiemmin kuin toinen tai jos tilanne on se, että lapset ja nuoret ovat koulussa mutta vanhempi tai vanhemmat kotona työttömyyden takia. Kyseiset tilanteet aiheuttavat helposti epätyytyttävän valta-riippuvuussuhteen, lasten päästessä helposti mukaan valtakulttuurin piiriin oppiessaan kielitaidon jne. Lapset saattavat joutua ottamaan liikaa vastuuta ja toisaalta ymmärtää tilanteen väärin ja alkaa ohjailemaan vanhempiaan uudessa yhteiskunnassa, jolloin lapset joutuvat luopumaan huolettomasta lapsuudestaan ja vanhemmat menettävät auktoriteettinsa sekä vanhemmuutensa. Tällaisten asioiden takia olisikin tärkeää, että vanhemmat oppisivat uuden kielen, saisivat sosiaalisia verkostoja sekä pääsisivät siten helpommin mukaan yhteiskuntaan. Kuntien tehtävä olisi tunnistaa perheen mahdolliset riskitekijät lukutaidottomuudesta yksinhuoltajuuteen, jotta jo kotoutumisen alkuvaiheessa voitaisiin suunnitella yhdessä perheen kanssa tehostettua tukea sekä ohjausta. (Alitolppa-Niitamo & Söderling & Fågel 2005, 46–47.)

Perhe on yksilön onnistuneen kotoutumisen ja hänen hyvinvointinsa tärkeä resurssi. Perheiden tukea tulisi jatkaa tarpeen tullen pitempään kuin kolmen ensimmäisen asuinvuoden aikana. Perheen kokonaisvaltainen kotoutuminen riippuu pitkälti siitä, kuinka yhteiskunta ottaa heidät vastaan ja miten se tarjoaa perheelle hyvinvoinnin edellytyksiä sekä palveluita, jotka vastaavat heidän erityistarpeisiinsa. Julkisten palveluiden kehittäminen joustavuuden ja vastaavuuden osalta olisi tärkeää, ottaen huomioon uusien tulokkaiden tarpeet. Perheen sekä yksittäisen maahanmuuttajan

kannalta olisi tärkeää muistaa, ettei monikulttuurisuus ole projekti vaan pysyvä ominaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa. Panostus vastaanottoon, alkuvaiheen intensiiviseen ohjaukseen ja monikulttuuristen käytäntöjen luomiseen julkisella sektorilla sekä asenne työhön palvelisi maahanmuuttajan ja hänen perheensä tarpeita. (Alitolppa-Niitamo & Söderling & Fågel 2005, 49–50.)

Kotoutumisen edistämisestä säädetyssä laissa on laadittu kohta myös perheen kotoutumissuunnitelmasta 16§: ”Kunta laatii perheen kotoutumissuunnitelman, jos perheen kokonaistilanne sitä edellyttää. Suunnitelman tarvetta arvioitaessa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen tai nuoren kehitystä tukevan ja ohjaavan vanhemmuuden edellytyksiin ja vanhempien tuen ja koulutuksen tarpeisiin. Perheen kotoutumissuunnitelma laaditaan monialaisena yhteistyönä ja sovitetaan yhteen yksilöllisten kotoutumissuunnitelmien ja perheenjäsenille laadittujen muiden asiaan liittyvien suunnitelmien kanssa.” (L 1386/2010.)

2.1.2 Lapsen kotoutuminen

Maahanmuutto lapsen silmissä voi olla hyvinkin monimutkainen tapahtuma. Sen lisäksi, että lapsen täytyy ratkaista monenlaisia kehitystehtäviä, jotka kuuluvat normaaliin kasvavan ja kehittyvän lapsen elämään, joutuu hän myös sellaisten asioiden eteen, jotka liittyvät maahanmuuttoon. Lapsen täytyy käsitellä moninainen kulttuuriin sopeutuminen. Tällaiseen kehitystehtävään kuuluu esimerkiksi ystävien ja sukulaisten menetyksen käsitteleminen sekä uuden kulttuurin ja sen tapojen kohtaaminen. Asiaan vaikuttaa myös se, onko lapsi tullut maahan pakolaisena vai muulla tavoin, pakolaiskokemuksella johon liittyvät traumaattiset muistot, voi olla pitkäkestoiset vaikutukset lapsen myöhemmälle fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselle. (Alitolppa-Niitamo 1992, 98.)

Laissa kotoutumisen edistämisestä on säädetty ilman huoltajaa saapuvan lapsen edustamisesta: ”Oleskeluluvan pakolaiskiintiössä saaneelle lapselle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla on oleskelulupa, määrätään edustaja viivytyksettä, jos hän on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös muulle oleskeluluvan saaneelle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja. Hakemuksen edustajan

määräämisestä tekee lapsen oleskelukunnan sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin. Ennen hakemuksen tekemistä lasta on kuultava ja lapsen etu otettava huomioon 4 §:ssä säädettyllä tavalla. Muutoin edustajan määräämiseen sovelletaan, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 39 §:n 3 momentissa säädetään. Käräjäoikeuden ilmoitusvelvollisuuteen sovelletaan, mitä mainitun lain 44 §:ssä säädetään.” (L 30.12.2010/1386.)

Varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä on edistää lapsen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti, tervettä kasvua, kehitystä sekä tukea vanhempien tai huoltajien antamaa kotikasvatusta. (Laki lasten päivähoidosta 36/1973 2a§) Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttamista päivähoidossa ohjaavat muun muassa päivähoitolaki (1973), perusopetuslaki (628/1998) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000). Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla varhaiskasvatuksen on otettava huomioon eri kieli- ja kulttuuritaustaista väestöä koskevat lait, kuten esimerkiksi laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) sekä yhdenvertaisuuslaki (21/2004). (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 16.)

Päivähoidon kulttuurisen ympäristön tulee antaa tilaa lasten persoonallisille ominaisuuksille sekä kehityksessä mahdollisesti ilmeneville vaikeuksille. Eri maiden kulttuureista tulevien lasten kanssa saattaa kohdata haasteita, mutta eri kulttuureihin tutustuminen helpottaa työtä. (Koivunen 2009, 186.)

Varhaiskasvatuspalvelut ovat tärkeä tekijä perheiden kotouttamisen tukemisessa sekä se ehkäisee osaltaan lasten syrjäytymistä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 15). Jokaisella lapsella on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi omana itsenään, sen takia varhaiskasvatuksen toteuttamisessa olennaista on hyväksyvä sekä arvostava ilmapiiri. Kielellä on niin sosiaalinen kuin kasvatuksellinenkin tehtävä, joten on tärkeää tukea lapsen omaa sekä toisen kielen kehittymistä. Kun maahanmuuttajataustaisen lapsen kaksikielisyyttä ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan jo varhaiskasvatuksessa, autetaan lasta kotoutumisessa kasvuympäristöönsä ja

saatetaan jopa ehkäistä perusopetuksessa myöhemmin mahdollisesti ilmeneviä oppimisvaikeuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 16.)

Päivähoitoikäisen lapsen kotoutumissuunnitelma voidaan tehdä erikseen tai se voidaan sisällyttää lapsen yksilölliseen varhaiskasvatuksen suunnitelmaan. Suunnitelmassa täytyy erityisesti kirjata ja ottaa huomioon lapsen kielellinen ja kulttuurinen tausta, suomi toisena kielenä –opetus päiväkodissa, lapsen vertaisuhteiden tukeminen sekä lapsen elämään kuuluvat perheenjäsenet jotka ovat Suomessa ja muualla. Henkilökunnan täytyy ottaa huomioon myös vanhempien kulttuurinen tausta ja heidän mielipiteensä kasvatuksen ja opetuksen toteutuksessa. Kuuluessaan lähipäiväkodin lapsiryhmään, maahanmuuttajataustainen lapsi kiinnittyy helposti oman asuinympäristönsä kaveripiiriin ja mahdollistaa osallistumisen harrastuksiin ja helpottaa myös kouluun siirtymistä. (Hujala & Turja 2011, 248–249.)

Laissa kotoutumisen edistämisestä on laadittu 15 § alaikäisen kotoutumissuunnitelmasta: ”Kunta laatii alaikäisen maahanmuuttajan kanssa kotoutumissuunnitelman, jos siihen on alaikäisen yksilöllisistä olosuhteista johtuva tarve. Alaikäiselle ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. Suunnitelman tarvetta arvioitaessa ja sitä laadittaessa on selvitettävä alaikäisen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon siten kuin 4 §:ssä säädetään. Suunnitelma sovitetaan yhteen perheen kotoutumissuunnitelman ja alaikäiselle laadittavien muiden asiaan liittyvien suunnitelmien kanssa. Kotoutumissuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen tai nuoren ja hänen huoltajansa tai edustajansa kanssa. Huoltaja tai edustaja käyttää alaikäisen puhevaltaa siten kuin hallintolaissa tarkemmin säädetään.” (L 30.12.2010/1386.)

2.1.3 Akkulturaatio

Kuten edellä on todettu, maahanmuuttoon liittyy monia termejä sekä käsitteitä. Yksi näistä on akkulturaatio eli kulttuuriin sopeutuminen, jota seuraavaksi avataan hieman enemmän. Käsite akkulturaatio sisältää taas alakäsitteitä, joita ovat assimilaatio, separaatio, integraatio, syrjäytyminen sekä monikulttuurisuus. Nämä käsitteet avataan myös.

Uuteen maahan muuttaessaan ihmisen sopeutuminen kulttuuriin alkaa yleensä sopeutumisena uuteen yhteiskuntaan, johon liittyy uuden kielen oppiminen sekä tutustuminen uuden yhteiskunnan tapoihin, jotka eroavat kotimaan tavoista. Vähitellen ihminen oppii toimimaan itsenäisesti uudessa maassa ja sen yhteiskunnassa, säilyttäen kuitenkin oman etnisen identiteettinsä. (Alitolppa-Niitamo 1992, 29.) Akkulturaatio on ilmiö, jossa eri kulttuureista tulevat ihmiset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa niin, että se aiheuttaa kulttuuristen piirteiden muutoksen joko toisessa tai molemmissa ryhmissä. Akkulturaatio voi olla joko yksisuuntaista tai kaksisuuntaista. Yksisuuntaisessa akkulturaatiossa vähemmistökulttuuri sulautuu osaksi valtakulttuuria, kun taas kaksisuuntaisessa akkulturaatiossa vähemmistökulttuuri omaksuu uusia piirteitä valtakulttuurista, säilyttäen myös omia piirteitään, jolloin molemmat ryhmät voivat kokea kulttuurisen muutoksen. (Martikainen, Saukkonen&Säävälä 2013, 254.)

Akkulturaation aste vaihtelee yleensä eri sukupolvesta riippuen, ensimmäinen maahanmuuttajasukupolvi ei välttämättä omaksu uuden maan kulttuuripiirteitä niin hyvin kuin toinen maahanmuuttajasukupolvi. Nuorempien on helpompi oppia uusi kieli sekä sosialisoitua, koska vanhemmalla väestöllä on jo olemassaoleva kokemus sosialisatiosta synnyinmaastaan. Toisaalta taas aiemmin hankittu koulutus voi helpottaa sopeutumista uuteen kulttuuriin. On myös selvää, että kaikki eivät sopeudu uuteen kulttuuriin samanlailla. Toiset haluavat säilyttää omia, vanhoja tapojaan ja arvojaan, kun taas toiset saattavat haluta sulautua kokonaan uuden yhteiskunnan tapoihin ja normeihin. Kyse on siis myös aiemmin mainitusta yksi- ja kaksisuuntaisen akkulturaation omaksumisesta. Uusien kulttuuripiirteiden hyväksymiseen saattaa mennä vuosia tai jopa vuosikymmeniä, jotta saavuttaisi kohtalaisen vakaan tilan. Se kuinka ihminen sopeutuu uuden maan kulttuuriin, riippuu hänen sopeutumiskyvystään. Sopeutumiskykyyn vaikuttaa mm. maahanmuuttajan ikä, hänen luonteenpiirteensä sekä hänen kotimaansa samanlaisuus uuden maan kulttuurin kanssa. Myös se, kuinka uudessa maassa suhtaudutaan maahanmuuttajiin ja erilaisiin kulttuureihin vaikuttavat maahanmuuttajan sopeutumiseen. (Alitolppa-Niitamo 1992, 30-31.)

Maahanmuuttaja joutuu painiskelemaan monenlaisten asioiden kanssa muuttaessaan uuteen maahan. Hän ikään kuin tasapainottelee synnyinmaansa kulttuurin ja isäntämaan kulttuurin välillä. Tällainen tasapainoilu uuden ja vanhan välillä aiheuttaa maahanmuuttajalle pohdiskeltavaa identiteettiinsä liittyen, ja voi myös asettaa perheen sisäiset suhteet koetukselle varsinkin, jos uuden kulttuurin ominaisuuksia omaksutaan eri tahtiin ja erilailla. (Alitolppa-Niitamo 1992, 32.)

Akkulturaatioprosessin keskeinen ja näkyvä osa on etninen identiteetti, joka tarkoittaa yksilön subjektiivista tunnetta johonkin etniseen ryhmään kuulumisesta. Kansallinen identiteetti vaikuttaa yksilön minäkuvaan ja etnisten ryhmien välisiin suhteisiin etnisen identiteetin rinnalla. Kansallinen identiteetti määritellään sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa etnisen yhteenkuuluvuuden sekä myös kansalaisyhteiskunnan jäsenyyden ja siihen osallistumisen kautta. Jotta kansallinen identiteetti muodostuisi, on tärkeää omata kokemus kansakunnan yhtenäisyydestä, erottumisesta muihin kansoihin nähden sekä ajallisesta jatkuvuudesta. Jos maahanmuuttajien on hankala kiinnittyä heitä ympäröivään yhteiskuntaan, heidän etnisen ja kansallisen identiteettinsä välille muodostuu usein konflikti. Hybridi-identiteetti on yhdistelmä kahden kulttuurin parhaiksi koettuja piirteitä. Hybridi-identiteetti toteutuu kun maahanmuuttajalle muodostuu sekä myönteinen kansallinen identiteetti että myönteinen etninen identiteetti. Se on oma yksilöllinen yhdistelmänsä, jota ei välttämättä enää pysty palauttamaan kahden tai useamman kulttuurin piirteisiin. Hybridi-identiteetit ovat tyypillisiä varsinkin monikulttuurisille perheille sekä toisen polven maahanmuuttajille, jotka voivat kokea kuuluvansa kulttuuriryhmään jota heidän vanhempansa edustavat, vaikka heidän oma elämäntyylinsä olisikin enemmistökulttuurin kaltainen. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 255–257.)

Assimilaatio. Yksi sopeutumismalleista on sulautuminen eli assimilaatio. Sulautumisesta uuteen kulttuuriin puhutaan silloin, kun maahanmuuttajalle ei anneta mahdollisuutta säilyttää omaa kulttuuriaan tai hän itse ei sitä halua säilyttää. Maahanmuuttaja vaihtaa uuden isäntämaansa viiteryhmäkseen ja hyväksyy tämän kulttuurin. (Alitolppa-Niitamo 1992, 32.)

Separaatio. Eristäytyminen eli separaatio on tilanne silloin, kun hän arvostaa omaa kulttuuriaan niin, ettei halua menettää sitä ja pyrkii oman syntyperäisen kulttuurinsa kehittämiseen samalla välttämällä yhteyttä valtakulttuuriin (Alitolppa-Niitamo 1992, 33).

Integraatio. Sopeutuminen eli integraatio tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja haluaa sekä säilyttää oman alkuperäisen kulttuurinsa että olemaan myös kanssakäymisissä isäntämaansa kulttuurin kanssa. Integraation onnistuneena tuloksena on kaksikulttuurisuus, jolloin ihminen säilyttää esimerkiksi kielen omasta alkuperäisestä kulttuuristaan ja on kuitenkin hyväksynyt joitain tapoja ja normeja valtakulttuurista. Sopeutuminen on kuitenkin mahdollista vain silloin, kun enemmistökulttuuri on joustava sekä avoin eri kulttuuriryhmistä tulevien tarpeille ja heidän toiveilleen. (Alitolppa-Niitamo 1992, 33.)

Syrjäytyminen. Joskus maahanmuuttaja ei halua säilyttää omaa etnistä kulttuuriaan, siihen ei saata joissain tapauksissa olla mahdollisuuttakaan. Maahanmuuttaja ei tässä sopeutumismallissa halua pitää yhteyttä myöskään valtaväestöön eikä sen kulttuuriin. Tällöin uhkaa marginalisaatio eli syrjäytyminen sekä alkuperäis- että valtaväestöviiteryhmästä. Kyseiseen sopeutumismalliin kuuluva ihminen ei voi saada hyväksyntää eikä tukea kummastakaan ryhmästä. Syrjäytymistä esiintyy eritoten sellaisissa maissa ja kulttuureissa, joissa isäntämaan suvaitsevaisuus erilaisuutta kohtaan on huono ja joissa maahanmuuttaja kokee syrjintää valtaväestön edustajilta. (Alitolppa-Niitamo 1992, 33.)

Monikulttuurisuus. Kulttuuri määritellään arvoiksi, tiedoiksi ja taidoiksi jotka kasvattajat sekä johtajat haluavat välittää henkilöille joista tuntevat olevansa vastuussa tai jotka ovat heidän työntekijöitään. Kulttuuri nähdään sosiaalisen perimätiedon käsitteenä. Kulttuuri on mm. perhe-, työ- ja maasidonnaista. Ihmiset, jotka tulevat erilaisista etnisistä ryhmistä jakavat erilaisia identiteettejä mm. vanhemmuuteen, naiseuteen liittyen. He ajattelevat ja käyttäytyvät tilanteissa erilaisten kulttuuristen koodien mukaisesti. Joten tehtäessä monikulttuurista työtä erityisesti lasten ja heidän vanhempiensa kanssa, olisi tärkeää muistaa että

monikulttuurisuus koostuu erilaisista ryhmistä, erilaisista toimintatavoista sekä erilaisista ihmiskäsityksistä. (Vedder, Bouwer & Pels 1996, 3-4.)

3 MONIKULTTUURISUUS JA LEIKKI

Monikulttuurisuus on yleistynyt kasvavissa määrin myös pienemmissä kunnissa ja etenkin vähemmistökulttuureja edustavien lasten yhtäkkinen saapuminen suurissa määrin, saattaa aiheuttaa epävarmuutta kasvattajille siitä, kuinka työssään toimia. Monikulttuuristuminen asettaa haasteita niin kasvattajalle kuin omalle kasville ja toiminnalle sekä yhteisöjen muuttumiselle. Eräänä haasteena on kyky sitoutua työskentelyyn monenlaisten lasten kanssa ja yhtäikaa tarkastella uudelleen omaa arvomaailmaansa ja laajentaa maailmankuvaansa. Molemmat välittyvät selvästi toiminnan kautta oppijoille. (Paavola & Talib 2000, 74.)

3.1 Interkulttuurinen kompetenssi

Interkulttuurisen osaamisen kautta kasvattaja pystyy myös omalta osaltaan ehkäisemään vähemmistöoppilaiden syrjäytymistä, koska se mahdollistaa uudenlaisia toimintamalleja ja vastauksia monikulttuurisissa tilanteissa. Lapsen oppimista auttaa, että erilaisia arvomaailmoja molemminpuolin arvostetaan ja kunnioitetaan. Ennen kaikkea lapsen näkökulmasta merkityksellistä on opettajan positiivinen asenne lapsen edustamaa kulttuuria ja maailmankuvaa kohtaan. (Paavola & Talib 2000, 75.)

Monikulttuurinen päiväkotitoi ja koulu herkeistävät eri kulttuurien ja elämänmuotojen aiheuttamille arvoristiriidoille ja väärinkäsityksille. Opettajan eettinen sitoutuminen paljastuu helpoiten konfliktitilanteissa. Moraaliset kysymykset ja kulttuurien väliset konfliktit kietoutuvat usein toisiinsa, ja räjähdysherkkyytensä vuoksi ne vaativat kulttuurisesti oikeutettuja ja samalla oikeudenmukaisia ratkaisuja. Joskus opettaja saattaa tehdä ylimalkaisia ja stereotyyppisiä arviointeja oppilaista, koska on epävarma ammatillisesti. Mikäli opettajalla ei ole koulutusta tai kokemusta vähemmistökulttuureja edustavien lasten opettamisesta, hän todennäköisesti tukeutuu uskomuksiinsa. Uskomukset koostuvat maailmaan, ihmisiin ja myös opettamiseen liittyvistä käsityksistä, jotka hän on kasvatuksen ja kulttuurisiirron kautta omaksunut hiljaisena totuutena ympäröivästä maailmasta. Ne helpottavat kasvattajan työtä yllättävissä tilanteissa, joihin hänellä ei ole valmiita toimintamalleja. (Paavola & Talib 2000, 75.)

Kasvattajan työssä esiintyy paljon haasteita, sillä yhteiskunnassamme on erilaisia yhteisöjä ja kulttuurisia ryhmiä, joiden käsitykset esimerkiksi hyvästä, eettisistä ihanteista, yksilön ja yhteisön välisestä suhteesta sekä uskonnollisista arvoista poikkeavat toisistaan. Vaikka ihanteena ja peruspyrkimyksenä on, että päiväkotia ja koulu tarjoaisivat hyvän elämän mahdollistamisen jokaiselle, sen toteuttaminen useimmiten vaatii sopeutumista, sovittelua ja neuvotteluja eri yhteisöjen kanssa. (Paavola & Talib 2000, 76.)

Jokaisella ihmisellä on henkilökohtaisen kokemuksen tuoma käsitys asioista, elämästä ja maailmasta, joka ohjaa ja rajaa sekä ymmärrystämme että tulkintojamme. Ympäristö ja historialliset tapahtumat muokkaavat kulttuuria ja luovat ikään kuin kulttuurisia suodattimia, joiden läpi ihmiset hahmottavat maailmaa. Asiaan liittyvät myös kulttuurimme tuottamat usein automaattiset ja jopa tiedostamattomat tulkinnat siitä, miten asiat ovat tai miten niiden tulisi olla. Oman kulttuurin tuottama viitekehys määrittää vahvasti asioiden oikean laidan. Mikäli kohtaa haasteellisia kulttuurien välisiä kohtaamisia tai tilanteita, peilautuvat omat arvot vahvasti kohdattavissa olevaan toiseen kulttuuriin, jolloin esimerkiksi suomalaiset perusarvot nousevat entistä tärkeämmiksi. (Paavola & Talib 2000, 77.)

Monen kasvattajan yksikulttuurisen sosialisoinnin tuottama viitekehys aiheuttaa sen, että oma kulttuuri ja sitä edustavat henkilöt saatetaan kokea ainoina oikeina, jolloin muita kulttuureja edustavia usein vain suvaitaan. Interkulttuurinen osaaminen tai monikulttuurinen ammatillisuus viittaa sekä haluun että kykyyn toimia luontevasti erilaisissa kulttuurisissa ympäristöissä. Tämänkaltaisen herkkyyden on mahdollista kaikilla, mutta kehittyä joustavasti niille, jotka osaavat kahta tai useampaa kieltä, jotka ovat eläneet jonkinlaisen vierauden keskellä tai jotka ovat joutuneet katsomaan asioita valtakulttuurista poikkeavasta viitekehyksestä. Myös pitkään ulkomailla asuneet henkilöt yleensä omaavat tämän taidon. (Paavola & Talib 2000, 77.)

3.2 Interkulttuurinen osaaminen

Pyrkiessään ymmärtämään ihmisten toimintaa erilaisissa kulttuurisissa ympäristöissä Milton ja Janet Bennett (2004, 150–162) sovelsivat konstruktivistista

oppimisteoriaa havaintojen tulkitsemiseen. Perusajatuksena on, että kulttuuristen erilaisuuksien kokeminen ohjaa ihmisiä tarkastelemaan monikulttuurisia ilmiöitä syvällisesti ja monitahoisesti, jolloin myös heidän interkulttuurinen osaamisensa kehittyy. Bennett ja Bennett jakavat interkulttuurisen osaamisen kuuteen eri vaiheeseen: kolmessa etnosentrisessä (jossa oma kulttuuri on lähtökohtana) viitekehyksessä ihmiset pyrkivät kaikin tavoin välttämään kulttuurisia kohtaamisia, kun taas kolmessa etnorelativistisessä (jossa lähtökohtana on kulttuurinen moninaisuus) lähestymistavassa ihmiset hakeutuvat kulttuurisesti haasteellisiin tilanteisiin, koska kokevat ne mielenkiintoisiksi. Tämä prosessi ei aina välttämättä käynnisty, sillä kulttuurien moninaisuuksien oivaltaminen ei ole koskaan harmiton kokemus. (Paavola & Talib 2000, 78.)

Suomalaiset kasvattajat ovat kulttuurisen herkkyytensä ja osaamisensa kehityksessä eri vaiheissa. Osa heistä voi olla ensimmäisellä etnosentrisellä tasolla, jossa oma kulttuuri ohjaa vahvasti ajattelua. Toisia kulttuureja ei välttämättä tiedosteta todellisiksi tai vartenotettaviksi, minkä vuoksi erilaisuuteen kohdistuva syrjintä on tässä vaiheessa vähäistä. Kokemuksen karttuessa kasvattaja alkaa etsimään oman kulttuurinsa normittamaa samanlaisuutta mutta saattaa pettyä ja harmistua, mikäli sitä ei löydykään. Samanlaisuuden viitekehys on yhteydessä tuttuun ja ennustettavuuteen mutta myös yksikulttuurisuuteen. Tällöin käsitys itsestä tai omasta kulttuurista ja sen vaikutuksesta määrittävät esim. vähemmistöoppilasta. (Paavola & Talib 2000, 78–79.)

3.3 Leikki

Leikin määrittely riippuu siitä, millaisesta näkökulmasta asiaa lähestyy. Leikki on lapsen tämänhetkistä elämää, täydellistä hetkessä elämistä (Helenius & Lammelahti 2013, 14). Lapsi kehittyy leikkiin sisältyvien suhteiden ja henkisten toimintojen kautta (Helenius & Lammelahti 2013, 35). Leikin ydinainesta ovat lasten väliset suhteet, joiden varassa syntyvät leikki-ideat, jaetaan leikin roolit sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus toteutuu. Lastentarhaperinteessä leikkiä on pidettykin sosiaalisen kasvatuksen keskeisenä keinona. (Helenius & Lammelahti 2013, 55.)

Lapsen ensimmäiset leikit tapahtuvat sylissä ja hoitoalustoilla. Aikuisen pienet leikit vauvan kanssa ovat aivan oma leikkimuotonsa, jolla on todella pitkä historiallinen perinne. Näiden leikkien toistuvan säännönmukaisuuden ansiosta lapsi pystyy ennakoimaan tilannetta sekä rakennetaan toiminnan kautta aikuisen kanssa yhteisen toiminnan tai yhteisen huomion kohdetta. Pienten leikkien avulla lapsi saa kokea olevansa vuorovaikutuksessa aktiivinen osapuoli, kun aikuinen tekemästään aloitteestaan huolimatta ottaa lapsen antamat pienetkin viestit huomioon. Pieniin kontaktileikkeihin kuuluvat puheen kehittymisen ennakkoehdot, joita ovat mm. katseen vaihto, vuorottelu sekä aloitteiden teko. Lapsen identiteetin alkavaa kehittymistä tukevat yhteiset leikit aikuisen kanssa, joihin kuuluvat useasti lapsen oma nimi ja leikeissä lapsi myös virittyy henkisesti ja saa vahvoja elämisen kokemuksia. (Helenius & Lammelahti 2013, 64–65.)

Leikki auttaa lapsia tutustumaan toisiinsa. Vaikka aluksi oltaisiinkin toisilleen vieraita, niin mieluisan leikin avulla tullaan toisilleen tutuiksi. (Helenius & Lammelahti 2013, 167). Erityisesti tutustumisleikit ovat hyviä rohkaisemaan ja innostamaan lapsia vuorovaikutukseen keskenään sekä myös vahvistamaan lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja yhteyksiä. Tutustumisleikkien, kuten muidenkin sääntöleikkien, tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisuus edetä omassa tahdissaan sekä tehdä valintoja toiminnoissaan. Jokainen lapsi saa myös mahdollisuuden tuoda omia tuntemuksiaan esille. Opettajan ja kasvattajan tehtävä on saada jokainen lapsi tuntemaan hyväksytyksi omana itsenään ja että aikuinen on olemassa juuri häntä varten, tukien ja ohjaten, riippumatta lasten lukumäärästä. (Helenius & Lammelahti 2013, 169.)

3.3.1 Kulttuurin vaikutus leikkiin

Eri kulttuureissa on erilainen merkityksensä leikillä. Meillä länsimaissa leikkiä pidetään yleensä kasvatuksen ja oppimisen välineenä. Eri kulttuureissa leikki liitetään erilaisiin rituaaleihin, juhliin sekä sosiokulttuurisiin toimintoihin. Tarkastellessaan leikkiä monikulttuurisessa ympäristössä, on tärkeä pitää mielessään että leikki on hauskaa ja niin on tehty jo monen sukupolven ajan. Kaikki leikkivät. (Viittala 2006, 150.)

Varhaiskasvattajat joutuvat todellisten haasteiden eteen työssään monikulttuurisessa ympäristössä. Heidän tulisi perehtyä eri kulttuureihin, sekä niiden kulttuurisidonnaisiin leikkivälineisiin ja tutustua myös leikkimateriaaleihin ja hankkia niitä päiväkotiin. Koska leikkiteemojen ja materiaalin täytyisi heijastaa eri kulttuurien omia piirteitä, jotta pystyttäisiin tukemaan mahdollisimman hyvin kulttuurista identiteettiä sekä ihmisarvoa. Varhaiskasvattajilta edellytetään kulttuurimyönteistä asennoitumista sekä tietoutta soveltavan kehityspsykologian saralta. On myös tärkeää olla tietoinen eri kulttuureissa vallitsevista lasten ja vanhempien suhteista sekä omista kulttuurisista stereotypioista. (Viittala 2006, 150.)

Toisissa kulttuureissa koetaan ryhmätoiminta yksilöllistä työskentelyä tärkeämmäksi. Onkin tärkeää muistaa, etteivät kulttuuriset normit ja käytännöt ole pysyviä eikä niitä tule sellaisina säilyttääkään. Lapset muokkaavat leikkejään vallalla olevien kulttuuripiirteiden mukaan ja ottavat uusia aineksia vanhojen mukaan, sen avulla miten ovat niitä eri ympäristöissään havainneet. Eri kulttuurien vanhempi-lapsi suhteet ovat myös erilaisia. Esimerkiksi mikäli vanhemmat ovat liian ankaria kulttuuriimme nähden ja he vaativat lapsiltaan liikaa, on vanhemmille hyvä kertoa yhdessä leikkimisen tärkeydestä, koska se edistää lapsen kehitystä. Samalla vanhemmuuden tyyli muokkautuu ja läsnäolon kokemuksia tulee enemmän. On kuitenkin tärkeää säilyttää myös leikin traditionaalisia muotoja sekä muistaa että sodat, sosiaaliset konfliktit ja väkivalta näkyvät lasten leikeissä. (Viittala 2006, 151-152.)

Monikulttuuristen lasten tunne-elämä ja varsinkin empatiakyky kehittyvät leikkiessä sekä leikin avulla, erityisesti roolileikit tukevat näitä. Roolileikkejä ylläpitäessä on muistettava monipuolisen materiaalin tärkeys, muistaen kuitenkin että joissain yhteisöissä esimerkiksi roolivaatteisiin pukeutuminen saatetaan katsoa tuovan huonoa onnea. Siksi ennalta valmistautuminen on tärkeää, kuten myös asioista selvää ottaminen. Nukkien tulisi olla eri etnisiä ryhmiä edustavia sekä niitä tulisi olla tarjolla kaikenlaisiin leikkeihin, aina legoleikeistä kotileikkiin. Jälleen kerran täytyy muistaa, ettei nukkien käyttö ole kaikissa kulttuureissa sallittua, on

tärkeää keskustella vanhempien kanssa asiasta lapsen tullessa päiväkotiin. (Viittala 2006, 151-152.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuslupaa anottiin vuoden 2013 touko-kesäkuun aikana sekä Vaasan kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta (LIITE 1) että Sotkamon kunnan varhaiskasvatuspäälliköltä (LIITE 2). Aineisto kerättiin kesän 2013 sekä syksyn 2013 aikana kolmen päiväkodin henkilökunnalta Sotkamosta ja yhden päiväkodin henkilökunnalta Vaasasta. Pää tutkimusongelmana oli kartoittaa tilannetta Sotkamon ja Vaasan päiväkotien maahanmuuttajalasten ja – perheiden kanssa tehtävästä työstä sekä saada päiväkotien henkilökunta pohtimaan omia mahdollisia ennakkoluulojaan, vahvuuksiaan ja heikkouksiaan. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös nostaa esille eroja päiväkotien välillä, joissa maahanmuuttajalapsen eri kulttuureista ovat enemmän arkipäivää kuin toisessa päiväkodissa. Näin ollen maahanmuuttajalapsista vähemmän kokemusta omaava päiväkodin henkilökunta saa mahdollisesti hyviä neuvoja hakea ja saada neuvoja työhön maahanmuuttajalasten ja heidän perheiden kanssa.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä teoria on merkityksellinen osa tutkimusta, jossa tutkimuksen viitekehys on tutkimuksen teoreettinen osuus. Viitekehyksessä kuvataan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 18-19.)

4.2 Aineiston keruumenetelmä

Aineisto kerättiin laatimalla kyselylomakkeet kahteen eri kuntaan, Sotkamoon ja Vaasaan, haastatellen päiväkotien henkilökuntaa joilla toisilla on monipuolisempaa kokemusta maahanmuuttotyöstä kuin toisilla. Kyselylomakkeiden vastausten avulla oli tarkoitus kartoittaa tilannetta siitä, millaista tukea päiväkodeissa tarvitaan maahanmuuttajalasten sekä heidän perheiden kanssa tehtävässä työssä, kuten myös millaista kokemusta päiväkotien henkilökunnalla jo on.

Kyselyihin vastattiin anonyymisti ja niitä käsiteltiin luottamuksellisesti. Sotkamoon lähetin 33 kyselylomaketta, joista kaikkiin sain vastauksen eli vastausprosentti oli 100. Sotkamossa yhden päiväkodin henkilökunta toivoi saavansa vastata tiimeittäin. Vaasaan lähetin 25 kyselylomaketta, joista sain vastauksen kuuteen lomakkeeseen eli vastausprosentti oli 24. Vastauslomakkeet tullaan käymään läpi erikseen Sotkamon ja Vaasan osalta.

Aineiston pelkistäminen. Aineisto pelkistetään siten, että epäolennainen tieto karsitaan pois, jolloin vastauksia tiivistetään tai pilkotaan pienempiin osiin, näin ollen saadaan esiin olennaiset ilmaukset (Tuomi & Sarajärvi 2012, 109–110).

Aineiston ryhmittely. Aineistosta eritellään samankaltaisuudet ja eroavaisuudet, joka tarkoittaa että samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään sekä yhdistetään luokaksi ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110).

Aineiston teoreettisten käsitteiden luominen. Aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa edetään alkuperäisen informaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Tässä vaiheessa luokituksia yhdistellään niin kauan kuin se on mahdollista, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tämä vaihe perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään tästä muodostettu malli eli käsitejärjestelmä, jossa esitetään käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Tuloksissa kuvataan käsitteet sekä kategoriat. Teoreettisia käsitteitä luodessaan ja niistä johtopäätöksiä tekemällä, tutkija pyrkii ymmärtämään mitä asiat tutkittaville merkitsevät, tavoitteenaan ymmärtää tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analysoinnin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 111–113.)

5 AINEISTON ANALYYSI

Aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Se voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen 1) aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, 2) aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn sekä 3) abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 108.)

5.1 Sotkamon päiväkodin henkilökunnan ajatuksia maahanmuuttajalapsen saapumisesta päiväkotiryhmään

Sotkamon kolmelle päiväkodille lähetetyn kyselylomakkeen (LIITE 3) ensimmäisessä kysymyksessä tiedusteltiin henkilökunnan ajatuksia sekä mielipiteitä tilanteeseen, jossa heidän päiväkotiryhmäänsä olisi tulossa maahanmuuttajalapsi. Jokaiseen kyselylomakkeeseen vastattiin eli vastauksia saatiin 33, joista yksittäin vastasi noin 20 henkilöä sekä viisi tiimiä, joissa jokaisessa oli noin kahdesta neljään henkilöä eli yhteensä noin 13 henkilöä.

Sotkamoon lähettämien kyselylomakkeiden ensimmäisen kysymyksen vastauksista nousi esiin neljä vallitsevaa mielipidettä selkeästi, jotka jaoin ns. positiivisiin ja negatiivisiin mielipiteisiin, joista kumpaankin ryhmään saatiin kaksi teemaa. Taulukossa 1. kuvataan näiden mielipiteiden prosentuaalista jakautumista.

Taulukko 1. Sotkamon päiväkotien henkilökunnan ajatuksia maahanmuuttajalapsen saapumisesta heidän päiväkotiryhmäänsä.

Sotkamon päiväkotien henkilökunnan ajatuksia.	Sotkamon päiväkotien henkilökunnan ilmausten määrä.
POSITIIVISET	50 %
NEGATIIVISET	50 %

YHTEENSÄ	100 %
----------	-------

Mielipiteet jaottuivat tasan 50 % (17 ilmaisua) sekä positiivisiin ilmauksiin että 50 % (17 ilmaisua) negatiivisiin ilmauksiin.

5.1.1 Positiiviset ilmaisut

Positiiviset ilmaisut voitiin jakaa kahteen ryhmään, jotka on kuvailtu taulukossa 2.

Taulukko 2. Sotkamon päiväkotien henkilökunnan vastausten positiiviset teemat.

Mielenkiinto uutta kohtaan	53 %
Kulttuuri	47 %

Mielenkiinto uutta kohtaan 53 % (9 ilmaisua). Suurimmassa osassa vastauksia koettiin uuden ja erilaisuuden viehätys sekä mielenkiinto tätä kaikkea kohtaan. Osa päiväkodin henkilökunnasta ilmaisi valmiutensa ottaa asioista itse selvää, esimerkiksi keskustelemalla sellaisen työntekijän kanssa, jolla on jo valmiiksi kokemusta tietystä maasta tulevan lapsen kanssa. Osa henkilökunnasta ilmaisi kiinnostuksensa ja valmiutensa ottaa itse asioita selville uuden maan kulttuurista sekä tavoista kuin myös maassa vallitsevasta uskonnosta.

”Ryhdyn välittömästi keräämään lisätietoja. Innostunut ja positiivinen mieli, olisin utelias näkemään millaiseksi arki muodostuu ja miten kulttuurierot vaikuttavat arkeen.”

”Ottaisin lapsen mielelläni ryhmään. Toiset lapset saavat mahdollisuuden tutustua erilaiseen kulttuuriin, samoin työntekijät. Työmäärä voi lisääntyä, mutta uudet haasteet tuovat mielenkiintoa

työhön....Voisin keskustella edeltä käsin sellaisten työntekijöiden kanssa, joiden ryhmässä on ollut kyseisen maan lapsia.”

Osasta vastauksista oli kuitenkin aistittavissa jonkinlainen huoli tai jännitys esimerkiksi lasten ja vanhempien kielitaitoa kohtaan kuin myös siitä, kuinka lapsen kotiutumista ja kielitaitoa tuetaan. Joka tapauksessa näistäkin vastauksista heijastui positiivinen sävy, joka ilmeni avoimena asennoitumisena sekä mahdollisuutena oppia uutta.

”Positiivisia, kuten ne asiat mitä eri kulttuurien kautta voidaan oppia uutta ja erilaisuutta. Haastetta, kuten se miten mahdollinen kotouttaminen ja kielenoppimisen tukeminen toteutetaan. Kasvatuskumppanuuden rakentaminen vanhempien toiveita kunnioittaen ja perheen arvoja huomioiden.”

Kulttuuri 47 % (8 ilmaisua). Toiseksi suurin osa positiivisiin ilmauksiin kuuluvan ryhmän vastauksista koski kulttuuria, sen tuomia haasteita sekä kulttuurieroja. Sotkamossa suurin osa maahanmuuttajista tulee itärajan takaa, ja se oli huomioitu myös yhdessä vastauksessa.

”Ei mitään erikoisia. Venäläissyntyisiä lapsia on ollut ja tulee lisää, se asia ihan normaalia -> ei ajatuksia sen kummemmin. Mutta jos tulisikin esim. muslimiperheen lapsi, haluaisin paljon tietoa etukäteen koska kulttuurierot ovat suuret. Pienemmän lapsen kanssa ”helpompi” kuin isomman ja vanhemman kanssa, koska pienelle voi heti opettaa suomalaisia tapoja eli pienestä lähtien suomalaiseen päiväkotiin.”

Vastauksessa oli mielenkiintoinen huomio koskien päiväkotiryhmään kuvitteellisesti tulevan lapsen kotimaasta ja sen merkityksestä. Koska kokemusta venäläisestä kulttuurista on jo, ei sen suhteen ollut mitään haasteita mutta mikäli lapsi olisi esimerkiksi muslimi, huomioitiin kulttuurierojen suuruus. Kuten edellä tulevista vastauksista selviää, ilmaisi osa päiväkodin henkilökunnasta kuitenkin mielipiteensä siitä, että lapsi on lapsi tuli hän mistä maasta tai kulttuurista tahansa.

”Kulttuurierot, erilaiset tavat. Jokainen uusi lapsi otetaan vastaan samalla tavalla taustastaan riippumatta. Maassa maan tavalla kunnioittaen toisiamme.”

Vastauksista nousi esiin kysymyksiä, jotka koskivat lapsen kulttuuria, uskontoa, perheen taustaa sekä tapoja, joita olisi hyvä tietää ennalta sekä myös mistä voisi saada tietoa eri kulttuurista jo ennen kuin on tavannut perhettä ja lasta.

”Olisi kiva saada tietoa millaisia taitoja hän jo omaa esim. osaako yhtään suomea. Hänen kulttuuristaan olisi myös kiva saada tietoa. Mukavaahan se on, kun vaan tietoa saa hiukan.”

”Mistä maasta lapsi tulee, mikä on hänen kulttuuritausta ja uskonto ja mitä näiden asioiden tietäminen ennalta minulta vaatii, mistä asioista voin hankkia tietoa jo ennalta, ennen kuin olen tavannut lasta ja hänen perhettään.”

5.1.2 Negatiiviset ilmaisut

Negatiiviset ilmaisut voitiin jakaa kahteen ryhmään, jotka on kuvailtu taulukossa 3.

Taulukko 3. Sotkamon päiväkotien vastausten negatiiviset teemat.

Kysymyksiä ja hämmennystä	53 %
Kielitaito	47 %

Kysymyksiä ja hämmennystä 53 % (9 ilmaisua). Ilmauksien kysymykset ja hämmennys sekä jonkinlainen huoli koskivat monenlaisia asioita, mm. eri uskontoa, kulttuuritaustaa, kielitaitoa, kuinka muut lapset suhtautuvat häneen. Osa vastauksista oli ilmaistu positiiviseen sävyyn, osa hieman suoremmin ehkä jopa negatiivissävytteisesti.

”Mistä maasta lapsi tulee? Ovatko kulttuurierot suuria? Milloin lapsi on tullut Suomeen? Onko ollut valmistavassa ryhmässä, vai tuleeko

suoraan meidän ryhmäämme? Toisaalta hienoa, että saadaan ryhmäämme 'erilaisuutta', mutta riittävätkö tieto ja taito tarjoamaan hänelle parasta mahdollista hoitoa/kasvatusta?"

"Huh, huh. Kuka ottaa vastuun? Mistä saan tietoa ja apua? Uteliaisuutta! Maassa maan tavalla – periaate, tosin heidän perinteitään kunnioittaen. Heillä oma vastuu sopeutumisessa, ei vain meillä!"

Osan vastauksien hämmennyksestä ja huolesta kertovista ilmaisuista liittyi siihen, onko itsellä tarpeellisia tietoja sekä taitoja tehdä työtä, joka tarjoaisi lapselle mahdollisimman hyvän hoidon. Molemminpuolinen ymmärretyksi tuleminen sekä alan koulutuksen puute aiheutti myös huolta.

"Hämentävä 'tieto'. Tulenko ymmärretyksi lapsen ja vanhempien kanssa. Koska ei ole alan koulutusta, vähän pelottavaa."

"Kysymyksiä; osaako lapsi suomea, millainen hänen kulttuuri on, onkohan allergioita, miten sopeutuu ryhmään, miten saan lapsen viihtymään pk:ssa, saakohan hän kavereita... Osaakohan vanhemmat suomea. Siis käytännön kysymykset pinnalla. Ja huolikin toki."

Kielitaito 47 % (8 ilmaisua). Lähes jokaisessa kielitaitoa ilmaisevassa vastauksessa oli sekä huolta, mutta myös ratkaisu huoleen. Ratkaisuiksi oli löydetty tukiviittomat, tulkkipalvelut sekä kuvien käyttö kommunikoinnin tukena. Vastauksia lukiessa niistä välittyi positiivinen tunnelma sekä tietynlaisesta huolesta riippumatta mahdollisuudet sekä haastavassa tilanteessa pärjääminen.

"Mietin vanhempien kielitaitoa, tarvitaanko tulkkipalveluja tutustumisessa. Kuvien käyttö korostuu ymmärtämisen vahvistamiseksi. Kaikissa tilanteissa kuvien avulla kerrotaan tekeminen ja aikuisen on nimettävä paljon ympärillä olevia asioita."

”Tiettyjä haasteita on tulossa, mutta otetaan ne vastaan. Eri kieli on se suurin haaste, mutta senkin kanssa pärjää. Kuvat avuksi ja ohjaus arkitilanteissa.”

Kielitaitoon liittyvissä huomioissa, kahdessa oli mainittu myös lapsen taustat ja mietitty millaisista oloista lapsi perheineen tulee, onko hänellä mahdollisesti traumaattisia kokemuksia kannettavanaan. Toisessa näistä vastauksista oli myös huomioitu se, kuinka lasten välistä vuorovaikutusta pystyisi tukemaan.

”Mitä kieltä tai kieliä he puhuvat perheenä? Minkälainen heidän suomen kielen taitonsa on? Kuinka hyvin tai huonosti ymmärrämme toisiamme, niin lapsi kuin vanhemmat. Minkälaisia tapoja heillä on maassaan ja kuinka paljon he tietävät suomalaisen päiväkodin kulttuurista ja tavoista? Millaisia odotuksia, pelkoja ja toiveita heillä on? Onko maahanmuuttajalapsi millaisista oloista tulossa esim. onko mahdollisesti kokenut sotaa tai muuta traumatisoivaa mikä voi tulla esille käytöksessä?”

Jokaisen ilmauksen sisällöissä oli liittymäkohtia aiemmin kirjoitettuun tekstiin. Ilmauksista nousi huoli vanhempien kielitaidosta, jonka tärkeydestä mainittiin kerrottaessa kuinka vanhempien oppiessa suomen kielen, säilyttävät he suuremmalla todennäköisyydellä auktoriteettinsa lapsiaan kohtaan (ks. 2.1.1). Eräissä vastauksissa oli ilmaistu melko terävään sävyyn, kuinka vanhempien tulisi heti mennä kielikurssille. Tämä ei aina kuitenkaan ole mahdollista heti maahan saavuttuaan, vaikka itse niin toivoisikin. Ilmaisista, joissa mainittiin kulttuuri ja sen tuomat haasteet sekä uusien haasteiden jännittävyys tulivat ilmi luvusta, jossa käsiteltiin eri lakeja jotka ohjaavat päivähoitoa sekä maahanmuuttajalapsen kotouttamista (ks. 2.1.2) Kuten samassa luvussa kerrottiin, maahanmuuttajalasten ja heidän perheiden kanssa tehtävä työ on ajoittain haasteellisempaa kuin valtaväestön mutta eri kulttuureihin tutustuminen helpottaa työtä. Jokaiseen ilmaukseen sopii kohta luvusta 3, jossa mainittiin haasteesta sitoutua työskentelemään monenlaisten lasten kanssa ja samaan aikaan tarkastelemaan uudelleen omaa arvomaailmaansa sekä laajentamaan maailmankuvaansa. Kuten

aiemmin mainittiin (ks. 3.3.1) lapsen kokemat traumaattiset kokemukset, kuten erilaiset konfliktit näkyvät lasten leikeissä, joten huoli traumaattisista kokemuksista on aiheellista. Monikulttuuristen lasten tunne-elämä sekä erityisesti empatiakyky kehittyvät leikkiessä, joten kulttuurista ja taustoista on hyvä ottaa selvää mahdollisesti jo aiemmin.

5.1.3 Millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään?

Kyselylomakkeisiin vastasi noin 20 henkilöä sekä viisi tiimiä, joissa jokaisessa oli noin kahdesta neljään henkilöä eli yhteensä noin 13 henkilöä. Vastauksia saatiin siis 33 eli jokaiseen kyselylomakkeeseen vastattiin. Taulukossa 4. on kuvailtu Sotkamon päiväkotien henkilökunnan antamien vastausten teemoja.

Taulukko 4. Tieto tai osaaminen, joka edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään/Sotkamon päiväkotien henkilökunnan vastausten teemoja.

Kulttuuritausta	48,5 %
Kielitaito ja tulkkipalvelut	39,4 %
Yhteistyö vanhempien kanssa	12,1 %

Kulttuuritausta 48,5 % (16 ilmaisu). Suurimmassa osassa saatujen vastausten ilmauksissa mainittiin lapsen ja perheen kulttuuritausta, aina perheen taustatiedoista lähtömaan tapa- ja ruokakulttuuriin. Ilmauksissa mainittiin myös toiveet saada tietoa lapsen ja perheen lähipiiristä maasta, josta lapsi tulee.

”Lapsen perustiedot: ikä, sukupuoli, ruoka, kieli, uskonto. Ja se tieto, minkä ennalta voimme saada lapsen perhetilanteesta ja kulttuuritaustasta. Ideaali tilanne olisi se, että tarvittaessa olisi joku

”asiantuntija” keneltä voimme saada tietoa vaikka kulttuurista ja uskonnosta. Tärkeää on myös tietää ennalta, osaako lapsi yhtään suomea.”

”Ainakin olisi hyvä olla perillä lapsen taustoista. Ylipäänsä tieto maahanmuuttajan asemasta, ja ymmärrys lapselle täysin uuden ympäristön aiheuttamista ongelmista olisi hyväksi.”

Yhdessä vastausten ilmauksista oli mielenkiintoinen huomio lapsen kotimaan leikkivälineisiin ym. perehtymisestä. Se saattaa olla haasteellista, mutta mielenkiintoista ja positiivista että tällainen huomio tulee esiin. Toisessa vastauksessa oli huomioitu mielenkiintoisella ja todella positiivisella tavalla myös päiväkodin muut lapset. Molemmissa vastauksissa oli myös mainittu kulttuuriin perehtyminen.

”Kulttuuriin perehtyminen, erot ja samankaltaisuudet. Materiaalin hankinta esim. kyseisen maan kirjat, musiikki, tavarat...”

”Kulttuurista, tapakulttuurista ja uskonnosta tietäminen. Pk:n lapsille tietoa: kulttuuriviikko-teema, vaikkapa ☺, ”olemme erilaisia, mutta toisaalta samanlaisia.”

Kahdessa vastausten ilmauksista mainittiin mielenkiinto lapsen kotimaassa saatavan päivähoidon arvomaailmasta sekä kuinka maan päivähoitosysteemi toimii.

”Mahdollisimman paljon tietoa sen maan tavoista ja kulttuurista mistä lapsi tulee. Tietoa sen maan päivähoidon arvoista.”

”Miten kotimaassa lapsen päivähoitosysteemi toimii?”

Kielitaito ja tulkkipalvelut 39,4 % (13 ilmaisua). Vastauksissa, joiden ilmaisut liittyivät kielitaitoon, mainittiin yhteisen kielen tärkeys ja merkitys sekä jopa kielikylpymahdollisuus päiväkodin työntekijöille. Myös vanhempien kielikurssille pääsyä painotettiin.

”Yhteinen kieli (tulkkausapu)”

”Yhteinen kieli, elekieli, kuvien käyttö.”

”Mitä kieltä puhuu, yhteistä kieltä kommunikointiin. Kielikylpyjä työntekijöille.”

Vastauksissa esiintyi myös venäjän kielen oppimisen sekä kielitaidon ylläpitämisen tärkeys. Sotkamossa on paljon venäjänkielisiä perheitä sekä maahanmuutto keskittyikin enemmän Venäjältä takaa tuleviin perheisiin, kuin muualta tuleviin.

”Suomen kielen opettamisen taito ja tieto, millä tavalla kieltä harjoitellaan eri-ikäisten lasten kanssa. Olisi mukava osata hieman esim. venäjän kieltä.”

”Sotkamossa ei tarjota esim. venäjänkielisille oman äidinkielen tukemiseksi toimintaa, kieliryhmät olisivat hyviä. Ei ole selkeää S2-opetussuunnitelmaa.”

Tulkkipalvelut mainittiin myös tärkeiksi sekä auttaviksi erityisesti Vasu-keskusteluissa. Myös päiväkulusta kertominen lasta hakemaan tulleelle vanhemmalle mainittiin hankalaksi niin työntekijän kuin lapsen vanhemman näkökulmasta, koska yhteistä kieltä ei ole.

”Tulkkipalvelut olisi hyvä, varsinkin Vasu-keskusteluissa, joissa kuitenkin käytetään monimutkaisempaa kieltä.”

”Maahanmuuttajaperheen suomenkielen taito -> usein tulee vaikeuksia kertoa lapsen päivästä kun vanhempi ei ymmärrä vaikka kuinka selkeästi kertoisit, myös toisinpäin: vanhempi ei osaa kysyä tai kertoa haluamaansa asiaa koska ei osaa kieltä (suomea) -> Suomeen tulevat perheet siis vanhemmat HETI kielikurssille.”

”Kielikylpyjä. Tulkkausapua. Tulkki päiväkodilla paikalla.”

”Muutama perussanasto/-sana olisi kiva osata, jos suomenkielen ymmärtämisessä on ongelmia. Mahdollisuus tulkkaukseen olisi myös hyvä, jos ei yhteistä kieltä ole lapsen tai vanhempien kanssa.”

Yhteistyö vanhempien kanssa 12,1 % (4 ilmaisua). Vastaukset liittyen vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön olivat melko kattavia sekä pitkiä, niistä korostuivat ennen hoitoa pidettävät palaverit vanhempien kanssa sekä se, kuinka tärkeää olisi saada koulutusta esimerkiksi sellaisen lapsen vastaanottamiseen joka on tullut maahan pakolaisena kriisialueilta.

”Palaveri vanhempien kanssa ensin ilman lasta

- Selkokielineen tiedote ja varmistus, että vanhemmat ymmärtävät, mitä hoitopäivän aikana tapahtuu, samoin täytettäessä lapsen esitetietolomaketta ja myöhemmin vasu-keskusteluissa*
- Tietoa lapsesta, kuten normaalistikin lapsen aloittaessa hoidon, ehkä vielä tavallista tarkemmin, koska isompikaan lapsi ei välttämättä osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi*
- Vanhempien toivomukset hoidon suhteen*
- Miten henkilökunta voisi auttaa vanhempia sopeutumaan hoidon aloitukseen”*

”Palaveri ennen hoidon alkua, jossa saisi tietoa lapsesta.”

”Parhaiten tietoa saa mielestäni keskusteluista vanhempien kanssa.”

”Parhaiten tietoa saa mielestäni keskusteluista vanhempien kanssa. Joskus mahdolliset tulkkauspalvelut ovat tarpeellisia. Kotouttamisesta olisi hyvä järjestää koulutusta, etenkin jos päiväkotiin tulee lapsia (perheitä) kriisialueilta ns. pakolaisina. Alueellamme on ollut lähinnä vain venäläisperheitten lapsia, joiden vastaanottamisessa olisi hyvä osata jonkun verran venäjän kielen sanastoa, johon olisi hyvä saada koulutusta.”

Yhdessä vastauksessa tuotiin hyvin esille yhteistyön merkitys sekä se, kuinka yhdessä keskustelemalla sekä olemalla avoimia ja käyttämällä rinnastusta sekä vertailua kahden mahdollisesti hyvinkin erilaisen kulttuurin välillä saadaan hyviä tuloksia aikaan sekä yhteiset pelisäännöt.

”Perheet toivotetaan tervetulleiksi tutustumaan lapsen hoitopaikkaan. Informoidaan meidän tavastamme toimia, ollaan kiinnostuneita heistä ja heidän tottumuksestaan. Tutustutaan heihin ihmisinä (tarvittaessa tulkin avustuksella). Kysellään, kuunnellaan ja otetaan heidän ajatuksiaan huomioon toiminnassamme ja käytänteissä. Ihmisethän ovat loppupeleissä varsin samallaisia, asuivatpa tai tulivat he mistäpäin maailmaa vain hyvänä loppuna sanoisin, kohdellaan perheitä niin kuin toivottas meitä kohdeltavan vastaavassa tilanteessa ollessamme vieraassa maassa koko yhteisöön. Päiväkotiin tietoa kyseisen maan toiminnoista, tavasta, kulttuurisista käytänteistä. Rinnastamalla ja vertailemalla saamme kuvan puolin ja toisin sopia toimivia käytänteitä otamme toisemme huomioon ja tiedostamme eroavaisuudet ja luomme yhdessä toimivat sopimukset.”

Vastaukset heijastuivat samalla tavalla aiemmin kirjoitettuun teoriaan, kuin Sotkamoon lähetetyn kyselylomakkeen ensimmäisessä kysymyksessäkin. Lisäksi vastauksista heijastui myös perheen kokonaisvaltaisen kotoutumisen merkitys siinä, kuinka tärkeää on tehdä vanhempien kanssa yhteistyötä (ks. 2.1.1), sekä miten yhteiskunnan suhtautuminen sekä vastaanottavuus vaikuttavat perheen kotoutumiseen. Myös aiemmin teoriassa mainittu lapsen kotoutuminen (ks. kohta 2.1.2) sai vastakaikua päiväkodin henkilökunnan vastauksista. Lapsen täytyy käsitellä moninainen kulttuuriin sopeutuminen eri tavalla kuin aikuisen maahanmuuttajan, asiaan vaikuttaa lisäksi se onko lapsi tullut maahan pakolaisena vai muilla tavoin. Sen takia on tärkeää saada tietää mahdollisimman paljon lapsen sekä perheen taustoista sekä perheen tilanteesta. Kuten luvussa 2.1.2 mainitaan, varhaiskasvattajan tärkein tehtävä on edistää lapsen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti sekä tukea vanhempien tai huoltajien antamaa kotikasvatusta.

Siksi vastauksista esiin nostettu palaverien merkitys lapsen vanhempien kanssa on tärkeä huomio. Henkilökunnan tulee myös ottaa huomioon vanhempien kulttuurinen tausta ja heidän mielipiteensä lapsen kasvatukseen, joten keskustelut ja palaverit ovat todella tärkeitä.

Sotkamon kolmen päiväkodin henkilökunnan antamat vastaukset olivat kattavia sekä mielenkiintoisia. Suurin osa vastaajista, oli vastannut pitkästi joka mielestäni viittaa siihen, että kysymys oli herättänyt vastaajissa mielenkiintoa sekä laittanut heidät miettimään asiaa. Oli myös mukava huomata, että asioita oli selvästi pohdittu. Vastauksista sai positiivisen vaikutteen ja ne antoivat kuvan välittämisestä sekä siitä kuinka tärkeää on tehdä yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa, erityisesti kun kyseessä on eri kulttuuri sekä mahdollisesti traumaattisia kokemuksia omaava lapsi ja perhe.

5.1.4 Päiväkodin henkilökunnan valmius vastaanottaa maahanmuuttajalapsi päiväkotiryhmään olemassa olevilla tiedoilla ja taidoilla

Sotkamon kolmelle päiväkodille lähetetyn kyselylomakkeen kolmas kysymys tiedusteli kuinka valmiiksi henkilökunta koki itsensä ottamaan vastaan maahanmuuttajalapsen olemassa olevilla tiedoilla ja taidoilla. Kuvio 1. osoittaa vastausten jakautumisen.

Kyselylomakkeen viimeiseen kysymykseen vastasi kaikki, eli 33 vastaajaa.

Kuvio 1. Olisitko valmis ottamaan maahanmuuttajalapsen ryhmääsi olemassa olevilla tiedoilla ja taidoilla?

Vastaajista 1 oli täysin eri mieltä siinä, että hänellä on riittävät tiedot ja taidot ottaa maahanmuuttajalapsi päiväkotiryhmäänsä. 1 vastaaja oli jokseenkin eri mieltä ja kolme vastaajaa valitsi vaihtoehdon ”jokseenkin eri mieltä”. Vastaajista 12 koki olevansa olemassa olevien tietojen ja taitojen puitteissa jokseenkin samaa mieltä. Vastaajista 16 oli täysin samaa mieltä siinä, että heillä on riittävät tiedot ja taidot ottaa maahanmuuttajalapsi ryhmäänsä.

Sotkamon päiväkotien antamien vastausten yleisilme oli hyvin monipuolinen. Toisista vastauksista välittyi positiivisuus uusien asioiden tuomien haasteiden läpikäymiseen kun taas toisista vastauksista kuvastui negatiivisuus ja tietynlainen väsymys aloittaa ns. uuden opiskelu. Vastaukset itsessään peilasivat aiemmin kirjoittamaani tekstiä sekä tukivat teoriaa ja etenkin interkulttuurisen kompetenssin tärkeyttä sekä sitä, kuinka oma viitseliäisyys ottaa selville asioita esimerkiksi uuden maan kulttuurista, tukee jokapäiväistä työtä maahanmuuttajalapsen ja hänen perheensä kanssa

5.2 Vaasan Ristinummen päiväkodin henkilökunnan ohjeita maahanmuuttajalapsen vastaanottamiseen

Kyselylomakkeessa, joka lähetettiin Vaasan Ristinummen päiväkodille oli kolme avointa kysymystä. Ensimmäinen kysymys tiedusteli millaisia ohjeita henkilökunnalla on päiväkodille, joka on vastaanottamasta ensimmäistä kertaa maahanmuuttajalasta. Vastauksista saatiin poimittua yhteensä kuusi ilmaisua. Ristinummen päiväkodille lähetettiin 25 kyselylomaketta, joista vastaukset sain kuuteen kyselylomakkeeseen, joten vastausprosentti on 24. Taulukossa 5. on kuvailtu Ristinummen päiväkodin henkilökunnan antamien vastausten teemoja.

Taulukko 5. Ristinummen päiväkodin henkilökunnan ohjeita maahanmuuttajalapsen vastaanottamiseen.

Asenne	66,7 %
Kieli	33,3 %

Asenne 66,7 % (4 ilmaisua). Suurin osa ensimmäisen kysymyksen vastausten teemoista käsitteli työntekijän henkilökohtaista asennetta sekä asennoitumista päiväkotiryhmään tulevaan maahanmuuttajalapseen sekä hänen perheeseensä. Vastauksista nousi esiin se, että jokaista lasta täytyy kohdella samanarvoisesti sekä itsensä asettamista ns. korkeampaan asemaan tulisi välttää.

”Kannattaa unohtaa ennakkoluulot, jokainen perhe on erilainen eikä stereotyyppiä yleensä pidä paikkansa.”

”Suhtaudu aina myönteisesti. Olet asiakaspalvelija, eikä ole perheen vika että he tulivat Suomeen. Tee kaikkiesi että lapsi viihtyy.”

”Kohtele perhettä ja lasta niin kuin toivoisit itseäsi kohdeltavan, jos olet vieraassa maassa kielitaidottomana.”

”Ota lapsi rohkeasti vastaan! Tärkeää että lapsella vastuuhuoltaja, mutta tieto tulisi kulkea koko tiimille!”

”Ole avarakatseinen, avoin ja kärsivällinen.”

”Älä aseta itseäsi ”ylempään” asemaan. Kohtaa ihminen ihmisenä.”

Kieli 33,3 % (2 ilmaisu). Kolmanneksi eniten vastausten ilmaisuista nousi esiin kieleen liittyvät tulkkipalvelut sekä erilaisten kuvien käyttäminen kommunikoinnin tukena.

”Perehtyä kuvien ja tukiviittomien käyttöön, arjen päivittäiset asiat!!”

”Käyttää tulkkia tarvittaessa”

”Kuvien käyttö ryhmän joka tilanteessa on aika ehdotonta, auttaa ymmärtämään ja oppimaan sanoja helpommin ja ymmärtämään (puolin ja toisin).”

”Hyödyntäkää tulkkipalveluja.”

”Käytä lapsen kanssa selkokieltä ja tukiviittomia.”

”Tehdä strukturoitu päiväjärjestys; kotiin lähdöstä esim. kuva äidistä tai kotoa jne = helpottaa lapsen päivänkulkua ja hän voi seurata t. tarkistaa koska on kotiinlähden aika t. mitä seuraavaksi. Lapsi oppii luottamaan että hänet haetaan (ei ole jätetty) hänellä voi olla vaikka mitä kokemuksia ja pelkoja takana; jne.”

Vastauksista ilmeni myös rauhallisen ja lämpimän puheäänien merkitys, mutta myös sanattoman rauhoittelun, sylin sekä läheisyyden ja turvallisuuden tunteen antamisen merkitys.

”Jos lapsi on nuori, hänen puhumaan oppimisen herkkyyskausi on vielä käsillä, joten voit puhella hänelle enemmän. Vaikka puhe on vieraskielistä voi se silti myös rauhoittaa.”

”Jos lapsi on vanhempi niin anna lyhyitä ja selkeitä ohjeita. Rauhoittele enemmän sanattomasti”

Vastauksista ilmeni perheen luku- ja kirjoitustaidon selvittämisen tärkeys. Maahanmuuttajalapsen tulevan päiväkodin ryhmän pieni koko saattaisi auttaa lasta sopeutumaan paremmin uuteen ympäristöönsä sekä myös auttaa häntä oppimaan uutta kieltä paremmin.

”Luku- ja kirjoitustaito -> minkälaisista oloista perhe on tullut”

”Selvittää lapsesta saatavat etukäteistiedot niin hyvin kuin mahdollista. Esim. 1) onko kyseessä kiintiöpakolainen, työperäisen maahanmuuton vuoksi maahan tullut perhe vai joku muu... 2)ovatko lapsen vanhemmat olleet koskaan Suomessa? 3)osaavatko vanhemmat suomen kieltä vai tarvitaanko tulkkia?”

”Päiväkodissa mietittävä millaiseen ryhmään lapsi sijoitetaan, kielitaidoton olisi hyvä olla mahd. pienessä ryhmässä, jossa aikaa kohdata lapsi.”

Ristinummen päiväkodin henkilökunnan antamien vastausten teemoissa ja ilmaisuissa oli yhtymäkohtia aiemmin kirjoitetun teoria osuuden kanssa. Vastauksissa tuli esille maahanmuuttoon liittyvän käsitteistön ymmärtäminen (ks. 2), koska maahanmuuttajaperheillä sekä heidän lapsillaan on jokaisella eri kokemukset, riippuen ovatko he työperäisiä maahanmuuttajia vai esimerkiksi turvapaikanhakijoita. Siksi maahanmuuttajaperheitä ei voida luokitella yhdeksi suureksi ryhmäksi, vaan jokaisella on takana oma tarinansa ja tärkeys ottaa jokainen vastaan yksilönä korostuu (ks. 2.1.1). Sekä teoria osuudessa (ks. 2.1.2) että päiväkodin henkilökunnan antamissa vastauksissa tuli esille lapsen mahdolliset traumaattiset kokemukset.

Varhaiskasvatuspalvelut on tärkeä tekijä perheiden kotouttamisen tukemisessa ja on tärkeää ottaa huomioon kaikki kotoutumiseen vaikuttavat seikat sekä myös kotoutumista vaikeuttavat asiat. Kotoutumista edesauttaa se, että päiväkodissa olisi

hyväksyvä sekä arvostava ilmapiiri, jotta kaikki sinne tulevat voivat tuntea olevansa turvassa sekä tuntea kuuluvansa yhteen joukkoon.

Teoria osuudessa mainittu interkulttuurinen kompetenssi (ks. 3.1) sai tukea myös päiväkodin henkilökunnan vastauksista. Erilaisia arvomaailmoja on arvostettava sekä kunnioitettava molemminpuolisesti, jotta työskentely erilaisten kulttuurien edustavien ihmisten kanssa onnistuisi helpommin. Interkulttuurinen kompetenssi toteutuu, kun opettaja pystyy asennoitumaan positiivisesti lapsen edustamaa kulttuuria sekä maailmankuvaa kohtaan. Opettaja saattaa tukeutua helpommin omiin uskomuksiinsa sekä ennakkoluuloihin, mikäli hän on ammatillisesti epävarma. Luottaessaan kykyihinsä sekä halutessaan kehittyä työssään sekä ottaa vastaan erilaisia maailmankuvia sekä työmuotoja kuin mihin on tottunut, on opettajan ja kasvattajan helpompi tehdä työtä eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

5.2.1 Millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista?

Ristinummen päiväkotiin lähettämäni kyselylomakkeen toinen avoin kysymys etsi vastausta kysymykseen millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään, jossa ei aiemmin ole ollut maahanmuuttajalasta. Vastauksista nousi esiin kuusi ilmaisua, joita on kuvailtu taulukossa 6.

Taulukko 6. Tieto tai osaaminen, joka edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista päiväkotiryhmään/Ristinummen päiväkodin vastausten teemoja.

Tiedot lapsesta	50 %
Asennoituminen	50 %

Tiedot lapsesta 50 % (3 ilmaisua). Puolet vastausten ilmauksista koski lapsesta saatavia taustatietoja. Mielenkiintoiseksi osoittautui se, ettei taustatiedoilla aina

tarkoiteta perheen kotimaan kulttuuria vaan myös sitä, millaisia kokemuksia perheellä ja etenkin lapsella mahdollisesti on ja että lapsen oma persoonallisuus on myös syytä ottaa huomioon.

”Taustan tiedot, tiedot lapsesta itsestään; persoonallisuus jne.”

”Tiedostaa taustat mutta olla tässä ja nyt.”

”Hyvät taustatiedot -> kotikäynti!”

”Tieto lapsesta tulisi olla asianmukaista esim. uskontoon liittyvät ja ruokailuun liittyvät tavat.”

”Tieto siitä, minkälaisista oloista perhe tulee, perhe ei välttämättä kerro yksityiskohtia, mutta on tärkeää tietää, onko lapsella traumaattisia kokemuksia.”

Asennoituminen 50 % (3 ilmaisu). Puolet suurimman ilmausten määrän keränneistä teemoista ilmaisi asennoitumista työhön sekä perhettä ja lasta kohtaan. Vastauksissa painotettiin sitä, kuinka jokainen lapsi tulisi kohdata omana itsenään sekä tasavertaisesti.

”Kohdata lapsi aitona omana itsenään tasavertaisesti, aidosti, läsnäolevasti.”

”Ennakkoluuloton, ymmärtävä, rohkea asenne kohdata uusia lapsia ja perheitä auttaa vastuunottamisessa.”

Eräässä vastauksessa puettiin sanoiksi hienosti se tosiasia, että vaikka maahanmuuttajaperheen kanssa tehtävään työhön kuuluu tietynlainen hienovaraisuus, täytyy osata ja uskaltaa olla myös ns. peloton ja jämäkkä.

”Empaattisuuden taito, mutta toisaalta myös pelottomuus, maahanmuuttajaperheelle pitää opettaa suomen tavat = ei myöhästyä sovitusta, opetetaan juhkakäyttäytyminen ja

pukeutuminen -> pitää uskaltaa sanoa, meidän palveluun kuuluu myös perheen kotouttaminen.”

Ristinummen päiväkodin henkilökunnan vastaukset kyselylomakkeen toiseen kysymykseen heijastuivat teoria osuuteen hyvin. Vastausten vallitsevat teemat olivat tiedot lapsesta sekä henkilökunnan asennoituminen maahanmuuttajalapseen sekä hänen perheeseensä. Teoria osuudessa (ks. 2.1.3) kerrottiin monikulttuurisuudesta ja kuinka tärkeää kasvattajien olisi muistaa että monikulttuurisuus koostuu erilaisista ryhmistä, toimintatavoista sekä ihmiskäsityksistä. Esimerkiksi päiväkotiin tulevan lapsen sopeutuminen uuteen päiväkotiryhmään ei ole pelkästään maahanmuuttajan ja hänen perheensä vastuulla, vaan myös työntekijän tulee tehdä oma osuutensa asennoitumalla oikein sekä ottamalla selvää eri kulttuureista sekä osallistumalla erilaisiin koulutuksiin joita kunta mahdollisesti järjestää. Työntekijän asennoituminen tulee esille myös teoria osuuden interkulttuurisen kompetenssin yhteydessä (ks. 3.1), koska interkulttuurinen osaaminen tai monikulttuurinen ammatillisuus viittaa sekä haluun että kykyyn toimia luontevasti erilaisissa kulttuurisissa ympäristöissä. Työntekijät saattavat olla kulttuurisen herkkyytensä sekä osaamisensa kanssa eri vaiheissa, joista yksi on etnosentrinen taso, jossa oma kulttuuri ohjaa vahvasti henkilön ajattelua (ks. 3.2) ja tällöin voi olla hankalaa ymmärtää maahanmuuttajan ajatusmaailmaa sekä maailmankuvaa.

5.2.2 Mistä olet saanut sen tiedon ja osaamisen, joka mahdollistaa työskentelyn maahanmuuttajalasten ja –perheiden kanssa?

Vaasaan lähettämäni kysymyslomakkeen viimeinen avoin kysymys pyysi jakamaan tietoa siitä, mistä Ristinummen päiväkodin henkilökunta on saanut oman kokemuksensa sekä tietonsa maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävään työhön. Ilmaisuja löytyi yhteensä kuusi, joista kaksi suurimman prosenttimäärän saaneita kuvaillaan taulukossa 7.

Taulukko 7. Mistä Ristinummen päiväkodin henkilökunta on saanut tiedon ja osaamisen työskentelyyn maahanmuuttajien kanssa.

Kokemus	55 %
Koulutus	45 %

Kokemus 55 % (6 ilmaisua). Kyselylomakkeeseen vastanneista, jokainen mainitsi kokemuksen kun heiltä kysyttiin mistä he ovat saaneet sen tiedon ja osaamisen, jonka avulla he tekevät työtä maahanmuuttajaperheiden ja – lasten kanssa. Useammassa vastauksessa mainittiin, että jokainen perhe ja lapsi ovat toki erilaisia ja yksilöitä, joten kokemus yhden perheen tai lapsen kanssa ei vielä tarkoita, että sama tieto ja saatu kokemus pätee myös toisen perheen tai lapsen kanssa.

”Pitkä kokemus heidän kanssaan. Huom : aina lapsen ja perheen vaihtuessa on tilanne uusi ja ei voi tietää ja osata varmasti koskaan. lapset, perheet, luonteet, tarpeet ym. on niin yksilöllisiä asioita. kokeilemalla, erehtymällä, toisilta saadulla tiedolla/taidolla.”

*”Kokemus maahanmuuttajalapsista ja perheistä on paras opettaja! -
> muistettava aina, että kaikki perheet ja lapset ovat yksilöitä!”*

”Kokemus on tehnyt rohkeammaksi.”

”Pitkä työkokemus alueella, jossa on kohdannut vuosien mittaan hyvin erilaisia perheitä ja lapsia”

Vastauksista ilmeni myös se, että erehdyksiäkin tapahtuu ja niistä täytyy vain ottaa opikseen. Myös eri yhteistyötahot, kuten ulkomaalaisvirasto mainittiin sekä tietysti myös itse maahanmuuttajaperheiltä saatu oppi ja tieto. Eräässä vastauksessa tuotiin esille myös tiedon vaihto sekä kokemusten jakaminen työntekijöiden ja päiväkotien välillä.

”Kokemuksen kautta. On sekoiltu ja opittu niistä sekä tehty tätä työtä vuosikaudet. Apua on aina saanut esim. ulkomaalaistoimistosta sekä muista päiväkodeista jos on ollut tietoa vailla.”

”Maahanmuuttajaperheet ovat opettaneet meitä, lähinnä siinä, että on huomannut että ei tarvitse pelätä erilaisuutta ja että stereotypiat kannattaa unohtaa.”

”Tiedon vaihto! -> kokemusten jakaminen muiden ja omien kokemusten välillä.”

Koulutus 45 % (5 ilmaisua). Kyselylomakkeisiin vastanneista mainitsi koulutuksen tuoneen heille tiedon ja osaamisen tehdä työtä maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä kanssa. Osa ilmauksista käsitteli opinnoissa saatua koulutusta, kun taas osa käsitteli työn puolesta tai kaupungin järjestämää koulutusta.

”AMK-opinnoissa jonkin verran.”

”Koulussa on puhuttu.”

”Kaupunki on kouluttanut hyvin (esim. suomen kielen opettamista kielikylpymenetelmällä, koulutuksia eri kulttuureista ja kielen kehityksestä).”

”Koulutus (joita tod. vähän)”

Yhdessä vastauksessa kävi ilmi, että Ristinummen päiväkodin henkilökunta on pitänyt opintokerhoa, jossa heidän omien hoitolasten äidit ovat tulleet kertomaan omasta kulttuuristaan. Osaaminen ja tieto on tullut myös oma-aloitteisuudesta, koska henkilökunta on koonnut esitteitä sekä tiedotteita eri kielillä, jolloin väistämättä tulee ottaneeksi selvää eri kielistä, jotka ovat osa kulttuuria.

”Koulutuksista, olemme pitäneet pk:ssa opintokerhoa

- *meillä on ollut mamu-äitejä kertomassa henk.kunnalle heidän kulttuuristaan*
- *kirjoista, netistä, dokumenteista*
- *koulutus -> ”suomenkieltä kielikylpymenetelmällä maahanmuuttajalapsille”*
- *projekteista -> on tehty esitteitä ja tiedotteita eri kielillä.”*

Kuten Ristinummen päiväkodin henkilökunnan vastauksista ilmenee, kokemus ja koulutus ovat yksi erittäin tärkeä osa maahanmuuttajalapsen ja hänen perheensä kanssa tehtävän työn ylläpitävistä voimista. On tärkeää, että henkilökunta ottaa osaa koulutuksiin joita kunta mahdollisesti järjestää, koska maahanmuutto on lapsen silmissä hyvinkin monimutkainen tapahtuma (ks. 2.1.2), joten on tärkeää että henkilökunnalla on valmiudet tehdä työtä joka muuttuu ja vaatii enemmän perehtymistä. Päivähoidon kulttuurisen ympäristön tulee antaa tilaa lapsen persoonallisille ominaisuuksille sekä kehityksessä mahdollisesti ilmeneville vaikeuksille, myös sen takia henkilökunnan tulee pysyä ajan tasalla ja koulutus sekä aiempi kokemus on nimenomaan tärkeitä pitää yllä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselylomakkeita analysoitaessa huomattiin opinnäytetyön aiheen olevan tärkeä ns. kentällä. Vaikka kummassakin kunnassa on kokemusta maahanmuuttajalasten ja heidän perheiden kanssa tehtävästä työstä, tuli Vaasan Ristinummen päiväkodin vastauksista kuitenkin esille sellaisia konkreettisiakin neuvoja joita varmasti voisi käyttää niin Sotkamossa kuin monen suurenkin kaupungin päiväkodeissa hyödyksi. Opinnäytetyötä olisi mahdollista jalostaa eteenpäin esimerkiksi eräänlaiseksi toimintakansioksi, jossa olisi käytännön neuvoja sekä vinkkejä ja johon päiväkodin työntekijät voisivat itse kirjoittaa toiveitaan, kysymyksiään ja ideoitaan, joilla työ maahanmuuttajien parissa kehittyisi entisestään.

Aineistonkeruumenetelmä osoittautui hyväksi, sillä se säilytti vastaajien anonyymiuden sekä selvästikin laittoi vastaajat miettimään maahanmuuttajalasten ja –perheiden kanssa tehtävää työtä. Kysymykset pidettiin yksinkertaisina, jotta niihin olisi helppo vastata sekä myös aineistonanalyysi olisi helpompi tehdä.

Tutkimusta voi olla hankala yleistää, koska kyselylomakkeita lähetettiin vain kahden kunnan päiväkoteihin ja Vaasasta valittiin vain yksi, mutta kuitenkin tutkimukseen pätevä päiväkotit. Joten ulkoinen validius on alhainen. Aineistoa tutkimukseen tekemiseen sain kuitenkin riittävästi. Sotkamossa vastattiin jokaiseen vastauslomakkeeseen, Vaasassa kuuteen kyselylomakkeeseen 25:sta. Kuitenkin Vaasan Ristinummen päiväkodin henkilökunnan vastaukset olivat niin monipuolisia sekä kattavia, että tutkimukseen saatiin tarpeeksi tietoa. Sisäistä validiutta lisää myös kyselylomakkeiden yksinkertainen rakenne sekä helposti ymmärrettävät kysymykset. Eettisyys toteutui antamalla vastaajien säilyä anonyymeina. Vastauksia siteerattiin, muttei niistä kuitenkaan voi tunnistaa vastaajaa, anonyymiuden sekä vastausten satunnaisen vastausjärjestyksen vuoksi. Kyselylomakkeessa vastaajia pyydettiin kirjoittamaan ammattinimikkeensä paperin vasempaan yläreunaan, mutta asiaa ei huomioitu vastauksia analysoidessa koska ammattinimikkeitä ei saatu kerättyä läheskään jokaiseen vastauslomakkeeseen. Aineiston analyysin jälkeen vastauslomakkeet tuhottiin.

7 POHDINTA

Aloittaessani miettimään opinnäytetyöni aihetta, oli minulla vain yksi idea mielessäni – tutkimukseni tulisi käsittelemään maahanmuuttajalapsia sekä heidän perheitään jollain lailla. Minulla itselläni on työkokemusta päiväkodista, muttei maahanmuuttajatyöstä joten koin aiheen mielenkiintoiseksi sekä myös haasteelliseksi.

Haasteeksi opinnäytetyötä tehdessäni osoittautui se, ettei jokaiseen kyselylomakkeeseen vastattukaan – toisaalta vastaukset jotka saatiin, olivat niin kattavia että se kumosi hävikin. Kenties suurimmaksi haasteeksi osoittautui oma elämäntilanteeni. Aloitin opinnäytetyöni työstämisen ollessani Ghanassa työharjoittelussa vuonna 2011, tuosta hetkestä tähän päivään olen mm. tullut äidiksi kaksi kertaa. Mutta tukiverkostoni on vahva, joten sen sekä opinnäytetyöni ohjaaja Ahti Nymanin avulla ja tuella olen päässyt tähän pisteeseen.

Opinnäytetyötä tehdessäni sain vastauksia myös itseäni askarruttaviin kysymyksiin, kuten siihen millaisia konkreettisia keinoja olisi käytettävä, jotta pystyttäisiin saamaan jokaisen lapsen olo päiväkotiryhmässä turvalliseksi sekä kuinka oppia ymmärtämään maahanmuuttajalapsen sekä hänen perheensä erilaisia tapoja sekä erilaista maailmankuvaa. Mieleeni on jäänyt erityisesti yksi vastauksissa annettu konkreettinen esimerkki, Vaasan Ristinummen päiväkodissa on järjestetty opintopiiriä, jossa maahanmuuttajaperheen äitiä on pyydetty kertomaan heidän tavoistaan päiväkodin henkilökunnalle. Tällainen tiedonsiirto on ensisijaisen tärkeää sekä osoittaa myös todellista antaumuksellisuutta sekä työntekijöiltä että vanhemmalta yhteistyön sujuvuutta kohtaan.

”Kohtele perhettä ja lasta niin kuin toivoisit itseäsi kohdeltavan, jos olet vieraassa maassa kielitaidottomana.” – Eräs Ristinummen päiväkodin henkilökunnan vastauksista.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. 1992. Kun kulttuurit kohtaavat. Otava 1994.

Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, I & Fågel, S. 2005. Olemme muuttaneet. Väestöliitto 2005.

Helenius, A. & Lammelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. PS-kustannus, Juva 2013.

Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus, Juva 2011.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. WS Bookwell Oy Juva 2009.

L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 21.11.2014.
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#L2P15>

L 20.1.2004/21 Yhdenvertaisuuslaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 3.10.2013
[http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021?search\[type\]=pika&search\[pika\]=yhdenvertaisuuslaki](http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021?search[type]=pika&search[pika]=yhdenvertaisuuslaki)

Martikainen, T. & Saukkonen, P. & Säävälä, M. 2013. Muuttajat. Tallinna Raamatutrukikoda 2013.

Paavola, H. & Talib, M-T. 2000. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Opetus 2000.

Pakolaisneuvonta ry. Viitattu 29.1.2014 Saatavissa:
http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=66&lang=suo

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa 2012.

Vedder, P. & Bouwer, E. & Pels, T. Multicultural Child Care. Multilingual Matters Ltd 1996.

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere 2006.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Helsinki 2007.

LIITE 1

VAASAN KAUPUNKI - VASA STAD

Kasvatus- ja opetusvirasto/varhaiskasvatusosasto
Verket för fostran och utbildning/avdelningen för småbarnsfostran

Ristinummen päiväkoti
Viranhaltija- Tjänsteinnehavare

Päiväkodinjohdaja

Marja Laine

PÄÄTÖS - BESLUT

16.8.2013

Pykälä - Paragraf

11 / 2013

Dno - Dnr

Esittelijä - Fördragande

Asia - Ärende

TUTKIMUSLUPA OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN / TURUNEN SUVI

Esitys - Förslag

Vaasan ammttikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Suvi Turunen anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaista tukea kasvattajat tarvitsevat työssään maahanmuuttajalasten kanssa. Sekä mitä olemassa olevia keinoja työhön jo on. Tutkimus on tarkoitettu toteuttaa kyselytutkimuksella, johon vastaa Vaasassa Ristinummen päiväkodin varhaiskasvatuksen ammattilaiset.

Tutkimuslupa-anomus, tutkimussuunnitelma sekä kyselykaavake liitteenä.

Päätös - Beslut

Hyväksyn edellyttäen, että tutkimuksen aikana noudatetaan salassapitovelvollisuutta ja että valmis opinnäytetyö luovutetaan Vaasa varhaiskasvatusosastolle.

Allekirjoitus - Underskrift

Marja Laine

Marja Laine

Tiedoksianto - För kännedom

Vapeola, Suvi Turunen

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätöksen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista: Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta

PL 2, Vaasanpuistikko 16,

65101 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning

PB 2, Vasaesplanaden 16,

65101 VASA

LIITE 2

SOTKAMON KUNTA
SIVISTYSTOIMEN LAUTAKUNTA
Markkinatie 1, 88600 SOTKAMO
Puh. 08 – 615 5811, fax 08 – 6155 8120

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS
Yleinen

Viranhaltija
av. varhaiskasvatuksen päällikkö

Päivämäärä
6.5.2013

Pykälä
1

Asia	Suvi Turusen tutkimuslupa-anomus opinnäytetyötä varten	
Esittely	Suvi Turunen on hakenut tutkimuslupa opinnäytetyötään varten. Hän opiskelee Vaasan ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa. Tutkimuksen kohteena on Tiilikankaan, Leivolan ja Satuvakan päiväkotien henkilöstö. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa, millaista tukea työntekijät tarvitsevat työssään maahanmuuttajalasten kanssa sekä millaisia olemassa olevia keinoja työhön jo on. Kyselytutkimus toteutetaan kevään 2013 aikana..	
Päätös	Suvi Turuselle myönnetään tutkimuslupa em. opinnäytetyötä varten. Tutkimusluvasta tehdään vielä erillinen kirjallinen sopimus, missä määritellään opinnäytetyön ohjauksesta ja vastuista, oikeuksista tuloksiin, niiden julkistamisesta ja luottamuksellisuudesta sekä kustannuksista.	
Allekirjoitus Virka-asema	 Heikki Niskanen, av. varhaiskasvatuksen päällikkö	
Oikaisu- vaatimus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.	
Oikaisuvaati- musviran- omainen	Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite Sivistystoimen lautakunta Käynti- ja postiosoite: Markkinatie 1, 88600 Sotkamo Puhelin 08 6155 811/vaihde Telekopio: 08 6155 8120 Sähköpostiosoite: kirjaamo@sotkamo.fi	
Oikaisuvaati- musaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erillisen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.	
Pöytäkirjan nähtäväksi asettaminen	Pvm 20.5.2013	
Tiedoksianto asianosaiselle	Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §).	Asianosainen
	20.5.2013 / Heikki Niskanen Annettu postin kuljetettavaksi, pvm/tiedoksiantaja	Suvi Turunen
	Luovutettu asianosaiselle	Asianosainen
	Paikka, pvm ja tiedoksiantajan allekirjoitus	
	Muulla tavoin, miten	
Oikaisuvaati- timuksen sisältö ja toimitaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.	
Lisätietoja	Päätös lähetetään asianosaisen viimeksi päätöksen tehneelle viranomaiselle ilmoittamaan osoitteeseen.	

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
 VASA YRKESHÖGSKOLA
 UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muun aineistoon kuului opinnäytetyön tekijä. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raporttoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää luottamuksellista tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mandatuksella aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 22.4.2013 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Sari Nieminen

Liitteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

☒	Myönnetty anomuksen mukaan
☐	Hylätty
☐	Myönnetään seuraavin korjauksin

☒	Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä
☐	Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys

6.5.2013

Allekirjoitus

[Signature]

Nimen selvennys

Heikki Niskanen
Ar. vaasan ammattikorkeakoulun pääluento

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 V. 020 766 3300

LIITE 3

Kysymyslomake Vaasan Ristinummen päiväkodin henkilökunnalle

1. Millaisia ohjeita antaisit päiväkodille, johon on ensimmäistä kertaa tulossa maahanmuuttajalapsi?
2. Millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista?
3. Mistä olet saanut sen tiedon ja osaamisen, joka mahdollistaa työskentelyn maahanmuuttajalasten ja – perheidensä kanssa?

LIITE 4.

Kysymyslomake Sotkamon Leivolan, Satuvakan ja Tiilikankaan päiväkotien henkilökunnalle

1. Kuulet, että teille on tulossa maahanmuuttajalapsi. Millaisia ajatuksia asia sinussa herättää?
2. Millainen tieto tai osaaminen edesauttaisi maahanmuuttajalapsen vastaanottamista?
3. Olisin valmis ottamaan maahanmuuttajalapsen ryhmääni olemassa olevilla tiedoilla ja taidoilla
 1. täysin eri mieltä
 2. jokseenkin eri mieltä
 3. ei osaa sanoa
 4. jokseenkin samaa mieltä
 5. täysin samaa mieltä